

The Theological College, 1607/6121.
Williams

BALA.

Book 7-9

~~Catechism~~ Byrraf.

FROM THE LIBRARY OF

THE LATE PRINCIPAL,
THE LATE GYNNWYD gan y *Howland*

THE

Gymnanfa eiddo *Rev. C. Charles Edwards* Ddwyddion

Eight WESTMINSTER, *London*
MAY, 1900.

and I'R *one*

Ddau Dy o Barliament,

A Chwedi ei Gymmeradwyo ganthynt.

Thos Yn cynnwys, *Williams*

EGWYDDORION,

Thos Y *Wille*

Grefydd Grist'nogol,

Ynghyd â

PHROFIADAU YSGRYTHUROL.

CAERFYRDDIN,

Argraphwyd ac ar werth gan *J. Ross*, yn *Heol*
Aust. 1866.

[Pris Dwy Geiniog, neu 12 s. 6 d. y Cant]

At bawb Darllenwyr, yn enwedig attoch chwi
fydd dan fy ngholygiad gweinidogaethol.

NID rhaid i mi ganmol y Catecism hwn, se gaisff lefaru
drosto ei hun, na chwraith y dresn hon o hyfforddi dyn-
ion jeuaingc, oblegid se ddibristwyd yr hen egwyddor Ba-
baid honno er ys llawer o fynyddoedd trawy lewyrch yr
Efengyl, ANWYBODAETH YW MAM DUWIOLEB: er hyn
ei gid mae rhai yn ceisio haeru mae'r ffordd i ddwyn dynion
yn rhagrithwyr yw'r fath hyfforddiadau, yn gystal y gallant
attal a gwarafun eu plant i wrando pregethau, ie ar well
seilfaen; o herwydd hwy allant, trawy'r fath arferiad
ddygu profiadau a phethau eraill fel cymmawysderau i fod yn
aelodau o Eglwys weledig. Er y gall rhai gam ddefnyddio
pethau da ynddynt eu hunain, etto ni ddylid esgeuluso arfer
moddion appwyntiedig gan Dduw er jechydwriaeth. Mae
gair Duw yn ein dysgu mai nid da yw'r meddwl heb wy-
bodaeth, a'r ffordd hon o Gatecismo yw'r oreu i drosglwyddo
gwybodaeth seilseini ac egwyddorion y Grefydd Gristianogol
i ddealldwriaeth dynion jeuaingc ac anneallus, yr un fwyaf
fanteisiol i gynnorthwyo y deall gwan, ac yn fynych yn tu-
eddu y cyfryw i wrando yn brysurach, ac i nodi yn ddyfal-
ach ar yr hyn a draddodir. Llawer o bregethau pwysig aeth
yn afsefiol o ddiffyg deall yn y gwrandawyr; a llawer yn
cael eu harwain gan bob arwel dysgeidiaeth o ddiffyg cael eu
bjawn egwyddori ymhyngiau seilfaenol crefydd, ond etto
mae'n angenrheidiol i Ysbryd Duw eu hargraphu ar galonnau
y cyfryw cyn y bont yn llefiol er jechydwriaeth.

Na wngalonrwyd i ddygu yr egwyddorion canlynol, o her-
wydd eu bod yn cael eu gwrth'nebu a'u gwadu gan lawer,
nid oes ond yfhydig a bonynt heb gael eu hammeu, ac yn ddi-
weddar y mae'r Cwestiwn 86 ynghylch Ffydd yn cael ei ddi-
rymmu gan Feddyg-Enaid newydd o Scotland, sef Mr. San-
deman. Mi dybygwn fod arnaf rwymanu i'ch rhybuddio rhag
cymmeryd ei Feddyginiaeth heb holi am ei daioni wrth faen
prawf y Sgrythurau.

Nid sy amcan i yw nodi ar yr holl anghyffondeb yn ei ddar-
luniad o'r Feddyginiaeth newydd a gyfieithwyd i'r Cymraeg
yn ddiweddar gan Mr. Popkin, nac ychwaith i holi ei holl
ddaliadau, o herwydd ni's gellir yn briodol ei wneuthur
o fewn cyn lleied o le. O herwydd pa ham mi gaf yn bre-
mol nodi ar dri pheth.

Mi fynnw'n i chw'i sylwi ar feddyliau y Coeg-feddyg newydd hwn mewn perthynas i'r tri pheth canlynol ag sydd fel arwyddion o'i fod ef felly. I Arfer pob Coeg-Feddyg yw diyslyru pawb eraill, a dibrisio eu meddyginiaeth er derchafu eu achos eu hun: felly y mae yntef fel y gwelir yn ei lythyrau gan edrych ar barwb crefyddwyr er amser yr Apostolion, fel cynnifer o ddynion ag a drasaelodd i Uffern ar hyd llwybr defosiynol, ac yn cyfrif yr holl weinidogion fel cynnifer o arweinwyr i'r deillion a bodlonwyr dynion yn gellwirus yn eu cyfenwi yn BREGETHWYR POBLOGAIDD. Y mae trwy hyn yn dweud yn eglur na fu gan Grist eglwys yn y byd, er ys llawer Cant o flynyddoedd; ac felly yn ddi-ddymmu yr addewid honno o eiddo'r pen Meddyg, y byddai efe gyda ei Weinidogion a'i Eglwys bob amser hyd diwedd y byd, ac hefyd yn gystal a dweud i byrth Uffern orchfygu yr eglwys er marwolaeth yr apostolion yn groes i'r addewid, Matt. xvi. 16. Ai ar ymddangosiad Mr. Sandeman y sefydlodd Crist ei eglwys ar sail yr Apostolion a'r Prophwydi? hyn yw ei feddwl ef, gwel. Diwedd-glo ei Lythyrau, tudal. 204. Lle mae yn dweud i fod y byd cristianogol o hyd wedi bod yn gwrth'nebu yr Athrawiaeth Apostolaidd. Dyma rhyddid na chleimiodd un Heretic erioed, na ddo eglwys Rhufain yn ei holl amryfusedd ddim o'r fath.

II. Y mae efe fel Coeg-Feddyg yn ei waith yn haeru fod ei feddyginiaeth yn rhagorach nag eiddo'r Proffeswyr o'i flaen ef, gan faentumio ei bod yn well ac yn jachusach. Y gwirionedd syml, medd efe, heb ei gymmysgu yn ol yr hen reolau yw ei feddyginiaeth. Fe ellir yn briodol ei alw Catholicon, hynny yw, peth a phob rhinwedd ynddo, ni chaiff neb wybod ei gynbwysiad, gan gadw ei natur mor annealladwy a thraws sylweddïad y Papistiaid, yn dweud wrth ei gleifion mae dirgelwch yw ef i barwb ag sydd heb ei brofi, y mae hyn yn profi yn eglur i mi fod twyll ynddo.

III. Yn ol canmol digon ar ei Physigwriaeth, y mae yn rhoddi rheolau a chyfarwyddiadau priodol pa fodd i'w jarwn arferid ef, nid oes gan ei gleifion ddim i wneuthur ar y cyn-taf ond credu y gwirionedd noeth, yn ganlynol maent yn holl jach, ac mewn Stat o Gyfiarwnhad; er eu bod heb dderbyn Crist, yn credu mae efe yw'r noddfa, ond etto heb redeg iddi; yn cael eu perswadio mae Cyfiarwnder Crist yw eu Cyfiarwnhad, ond heb gael unrhyw gymbwysiad o bono: y mae pob peth arall yn awbarddedig, wedi iddynt gredu y gwirionedd, y mae undeb bywiol rhyngddynt a Christ, hynny yw, mae efe trwy ei Ysbryd yn preswilio yn eu deall; mae'r undeb ei gid

yn y deall, y mae'r ewyllys a'r serchiadau, heb un ysgogiad at daioni. Yn ol ei gywreinrwydd priodol ei hun, y mae'n ddiwedd fod y fath bawer yngoleuni y gwirionedd fel ag y crea'r effeithiau canlynol yn yr ewyllys a'r serchiadau, ief dyfod at Grifft, i dderbyn ef ffoi atto fel at noddfa, ymddiried ynddau, llusurio, ymdrechbu, caru, llawenbau, ac yn ol i'r goleni bwn greu y cyfryw effeithiau mae ganddo'r cyfryw tinweddau ymbellach, i adgenhedlu eraill, megis llawenydd chwanegiadol, gobaith am fywyd tragwyddol, pan y byddo yr enaid wedi cael profiad o'r nesodd yn ei flaen ffrawyth, hynny yw, sicrwydd gobaith, bwy ddylent weddio ar Dduw i barbau a bywyd naturiol nes i'r physigwriaeth ragorol hwn weithio trwy yr holl enaid. Mi dybygwon fod ei beriswafswon cryf o'r gwirionedd yn ei weithrediadau a'i effeithiau yn debyg i drai a llanw'r Môr. Y grediniaeth o'r gwirionedd yn y deall fel y mor mawr pan y torro allan, y mae'r effeithiau yn ymddangos trwy holl rannau yr enaid, ond pan y palle'r disgleirdeb yn y deall, yna mae effeithiau gras yn cilio yn ol i'r deall lle cawsant eu dechreuad, gan adael yr ewyllys a'r serchiadau yn ymddisfaid o bob ysgodiad daionus; mae'n rhaid i hyn fod y canlyniad, os nad oes egwyddor o ras yn yr ewyllys a'r serchiadau yn gystal ac yn y deall, barnwch pa un air physigwyr newydd a'r Pregethwyr Poblogaidd sy'n gwneuthur yr eulun mwyaf o ffydd, pan mae'r olaf yn gwadu pob cyfiawnder personol yn fatter o Gyfiawnbod pechacur ger bron Duw, ie yn cau allan weithrediadau ffydd ei hun fel rhan o'n Cyfiawnbod, ond y maent yn ei harddel hi fel cyfrwng o appwyntiad Duw trwy'r hon y cymbwyfir Cyfiawnder Crist, fel y mae yntef yn gwneuthur a'i gred unigol o'r gwirionedd. Ymbellach y mae efe fel pob Coeg-Physigwr yn cynghori y cleifon beidio diystyru ei gysfarwyddiadau, o herwydd eu bod yn cael eu gwrthnebu, ond yn hytrach iddynt hwy edrych arnynt yn llawer gwell, ac fod pob peth a ddwedir yn ei erbyn yn gadarnach profiad o jachusrwydd ei athrawiaeth, gwel tu dal 221. y mae hyn yn arwydd i fod drwg yn y gwaelod. Yn ddiweddas oll, y mae efe a'i ymlynwyr yn ofalus iawn i wneuthur cofrestr o'r rhai a jachawyd fel gallo hynny fod yn annogaeth i eraill i ddyfod atto. Eich daioni chwi wyf yn ei olygu trwy scrifennu fel hyn: Fynymu iad a'm gwedaio ar Dduw yw, iddo eich cadw yngwirionedd yr Efengyl.

Yr wyf yn gobeithio eich Gwasanaethwr,
Nant seison,
Medi 12, 1766.

Ac Ewyllysiwr da,
JOHN GRIFFITH.

Jenkins Lowie Land

Y hys hand

CATECISM BYRRAF.

1. *Hol.* **PA** beth yw Diben pennaf Dyn?

Att. Diben pennaf Dyn yw, gogoneddu Duw, a'i fwynhau ef yn dragywydd.

Diben pennaf Dyn] 1. Yw gogoneddu Duw. Wedi ei brofi allan o'r 1 *Cor.* x. 31. Pa un bynnag gan hynny ai bwyttai ai yfed, ai beth bynnag a wneloch, *gwnerwch bob peth er gogoniant i Dduw.* — *Rhuf.* xi. 36. Canys o hono ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef, y mae pob peth. Iddo ef y byddo gogoniant yn dragywydd. Amen.

2. A'i fwynhau ef yn dragywydd. *Salm lxxiii.* 25, 26. Pwy fydd gennyf fi yn y nefoedd ond tydi? ac ni ewyllysiais ar y ddaear neb gyd â thydi. Pallodd fy nghnawd a'm calon: ond nerth fy nghalon a'm rhan yw Duw yn dragywydd.

2. *Hol.* Pa reol a roddodd Duw i'n cyfarwyddo, pa fodd y mae i ni ei ogoneddu a'i fwynhau ef?

A. Gair Duw (yr hwn a gynhwyfir yn 'sgrithurau'r hen Destament a'r newydd) yw'r unig reol i'n cyfarwyddo, pa fodd y mae i ni ogoneddu Duw a'i fwynhau ef.

Gair Duw yr hwn fydd] 1. Yn gynnwysedig yn 'sgrithurau'r hen Destament a'r newydd. *Eph.* ii. 20. Wedi eich goruwch adeiladu ar sail yr *Apostolion a'r Prophwydi*, ac Jesu Grist ei hun yn ben congl-faen.

2. Ac yw'r unig reol i'n cyfarwyddo, pa fodd y mae i ni ogoneddu Duw. 2 *Tim.* iii. 16. Yr holl ysgrithur fydd wedi ei rhoddi gan ysbrydoliaeth Dduw, ac fydd fuddiol i athrawiaethu, i argyhoeddi, i geryddu, i hyfforddi mewn cyfiawnder.

3. A pha fodd y mae ini fwynhau Duw. 1 *Joan* i. 3.

4. Yr hyn a welsom, ac a glywsom yr ydym yn ei fynegi i chwi: a'n cymdeithas ni yn wir fydd gyd a'r Tâd, a chyd â'i Fab ef Jesu Grist. A'r pethau hyn yr ydym yn eu hyfgrifenu attoch; fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

3. *Hol.* Pa beth y mae'r 'scrythurau yn bennaf yn ei ddyfsgu?

A. Mae'r 'scrythurau yn bennaf yn dyfsgu beth fydd i ddyn gredu am Dduw, a pha ddyledfwydd y mae Duw yn ei ofyn oddiwrth ddyn.

2 *Tim.* i. 13. Bydded gennyf ffurf yr ymadroddion iachus, y rhai a glywaist gennyf fi, yn y ffydd a'r cariad fydd yng Nghrist Jesu.

4. *Hol.* Pa beth yw Duw?

A. Ysbryd yw Duw, anfeidrol, tragywyddol, ac anghyfnewidiol, yn ei hanffod, ei ddoethineb, ei allu, ei sancteiddrwydd, ei gyfiawnder, ei ddaioni a'i wirionedd.

Y mae Duw] 1. Yn Ysbryd. *Joan* iv. 24. *Ysbryd yw Duw*; a rhaid i'r rhai a'i haddolent ef, ei addoli mewn ysbryd a gwirionedd.

2. Anfeidrol. *Job* xi. 7. A elli di wrth chwilio gael gafael ar Dduw? A elli di gael yr Hollalluog hyd berffeithrwydd?

3. Tragywyddol. *Salm* xc. 2. Ti hefyd wyt Dduw, o Dragywyddoldeb hyd Dragywyddoldeb.

4. Anghyfnewidiol. *Jago* i. 17. Gyd â'r hwn nid oes gyfnewidiad, na chysgod troedigaeth.

5. Anfeidrol, tragywyddol, ac anghyfnewidiol yn ei hanffod. *Ecsod.* iii. 14. A Duw a ddywedodd wrth Moses, *YDWYF YR HWN YDWYF*: dywedodd hefyd, Fel hyn yr adroddi wrth feibion Israel; *YDWYF* a'm hanfonodd atoch.

6. Anfeidrol, tragywyddol, ac anghyfnewidiol yn ei ddoethineb. *Salm* cxlvii. 5. Mawr yw ein Harglwydd, a mawr ei nerth: *antirif yw ei ddeall.*

7. Anfeidrol, tragywyddol, ac anghyfnewidiol yn ei allu, a'i sancteiddrwydd. *Dat.* iv. 8. *Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Hollalluog*, yr hwn oedd, a'r hwn fydd, a'r hwn fydd i ddyfod.

8. Anfeidrol, tragywyddol, ac anghyfnewidiol yn ei gyfiawnder, ei ddaioni, a'i wirionedd. *Ecsod* xxxiv. 6, 7. *JEHOFA, JEHOFA*, y Duw trugarog, a grasslawn, hwyr-frydig i ddig, ac aml o drugaredd, a gwirionedd; yr hwn fydd yn cadw trugaredd i filoedd, gan faddeu anwiredd, a chamwedd a phechod, a heb enif yr anwir yn gyfiawn.

5. *Hol.*

5. *Hol.* A oes mwy nag un Duw?

A. Nid oes ond un yn unig, y gwir a'r bywiol Dduw.

Nid oes ond un] 1. Yn unig. *Deut. vi. 4.* Clyw, O Israel, *Yr Arglwydd ein Duw ni fydd un Arglwydd.*

2. Y gwir a'r bywiol Duw. *Jer. x. 10.* *Yr Arglwydd ydyw'r gwir Dduw, efe yw'r Duw byw, a'r Brenhin tragywyddol.*

6. *Hol.* Pa fawl Person fydd yn y Duwdod?

A. Y mae tri Person yn y Duwdod; y Tad, y Mab, a'r Ysbryd Glan, a'r tri hyn ydynt un Duw, unrhyw mewn sylwedd, gogyfuch mewn gallu a gogoniant.

1. Y mae tri Person yn y Duwdod, y Tad, y Mab, a'r Ysbryd Glan. *Mat. xxviii. 19.* Ewch gan hynny a dysgwch yr holl Genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn *Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glan.*

2. Y tri Person fydd yn y Duwdod ydynt un Duw, unrhyw mewn sylwedd, gogyfuch mewn gallu a gogoniant. 1 *Joan v. 7.* Oblegid y mae tri yn tyttiolaethu yn y nef; y Tad, y Gair, a'r Ysbryd Glan: a'r tri hyn un ydynt.

7. *Hol.* Pa beth yw Arfaeth Duw?

A. Arfaeth Duw yw ei fwriad tragywyddol, wrth gyngor ei Ewyllys, trwy ba un y rhagordeiniodd bob peth ag fydd yn digwydd, er ei ogoniant ei hun.

Eph. i. 4, 11, 12. Megis yr etholodd efe ni ynddo ef, cyn feiliad y byd fel y byddem yn sanctaidd, ac y'n ddi-feius ger ei fron ef mewn cariad. Yn yr hwn y'n dewiswyd hefyd, wedi ein rhag-luniaethu yn ôl arfaeth yr hwn fydd yn gweithio pob peth wrth gyngor ei ewyllys ei hun: fel y byddem ni er mawl i'w ogoniant ef, y rhai o'r blaen a obeithiafom yng Nghrist. — *Rhuf. ix. 22, 23.* Beth os Duw yn ewyllysio dangos ei ddigofaint, a pheri adnabod ei allu, a oddefodd trwy hir-ymaros lestri digofaint wedi eu cymhwyso i golledigaeth: Ac i beri gwybod golud ei ogoniant ar lestri trugaredd, y rhai a rag-barottôdd efe i ogoniant?

8. *Hol.* Pa fodd y mae Duw yn dwyn i ben ei Arfaeth?

A. Mae Duw yn dwyn i ben ei arfaeth yng-weithredoedd y greadigaeth, a rhagluniaeth.

Mae Duw yn dwyn i ben ei arfaeth yng-weithredoedd]

1. Y greadigaeth. *Dad. iv. 11.* Ti a greaist bob peth, ac o herwydd dy ewylllys di y maent, ac y creuwyd hwynt.

2. Rhagluniaeth. *Dan. iv. 35.* Ac yn ol ei ewylllys ei hun y mae yn gwneuthur a llu'r nesoedd, ac â thrigolion y ddaear.

9. *Hol.* Pa beth yw gwaith y greadigaeth?

A. Gwaith y greadigaeth yw gwaith Duw yn gwneuthur pob peth o ddim trwy air ei nerth mewn ysbaid chwech diwrnod, a'r cwbl yn dra daionus.

Gwaith y greadigaeth yw gwaith Duw yn gwneuthur.]

1. Pob peth. *Gen. i. 1.* Yn y dechreuad y creodd Duw y nesoedd a'r ddaear.

2. Pob peth allan o ddim trwy air ei nerth. *Heb. xi.*

3. Wrth ffydd yr ydym yn deall wneuthur y bydoedd trwy air Duw, yn gymmaint nad o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir.

3. Pob peth mewn ysbaid chwech diwrnod, a'r cwbl yn dra daionus. *Gen. i. 31.* A gwelodd Duw yr hyn oll a wnaethai, ac wele da jawn ydoedd : felly yr hwyr a fu, a'r bore a fu, y chweched dydd.

10. *Hol.* Pa fath Gyflwr y creodd Duw ddyn ynddo?

A. Duw a greodd Ddyn yn Wrryw, ac yn Fenyw ar ei Ddelw ei hun, mewn Gwybodaeth, Cyfiawnder, a Sancteiddrwydd, gydag Arglwyddiaeth ar y Creaduriaid.

Duw a greodd ddyn] 1. Yn wrryw ac yn fenyw ar ei ddelw ei hun. *Gen. i. 27.* Felly Duw a greodd y dyn ar ei ddelw ei hun, ar ddelw Duw y creodd efe ef, yn wrryw ac yn fenyw y creodd efe hwynt.

2. Mewn gwybodaeth. *Col. iii. 10.* A gwisgo'r dyn newydd, yr hwn a adnewyddir mewn gwybodaeth, yn ôl delw yr hwn a'i creodd ef.

3. Mewn cyfiawnder, a sancteiddrwydd. *Eph. iv. 24.* A gwisgo y dyn newydd, yr hwn yn ol Duw a greuwyd mewn cyfiawnder, a gwir sancteiddrwydd.

4. Gyd

4. Gyd ag *Arglwyddiaeth* ar y *creaduriaid*. *Gen. i. 28.* Duw hefyd a'i bendigodd hwynt, a Duw a ddywedodd wrthynt, Ffrwythwch, ac amlhêwch, a llenwch y ddaear, a darostyngwch hi, ac arglwyddiaethwch a'r bŷg y mor, ac ar ehediad y nesoedd, ac ar bob peth byw, a ymsymudo ar y ddaear.

11. *Hol.* Pa beth yw Gweithredoedd Rhagluniaeth Duw?

A. Gweithredoedd Rhagluniaeth Duw, yw ei Waith ef yn cynnal, ac yn llywodraethu ei holl Greaduriaid a'u Gweithredoedd mewn modd tra sanctaidd, doeth, a nerthol.

Gweithredoedd rhagluniaeth Duw fydd,] 1. Yn cynnal ei holl greaduriaid. *Heb. i. 3.* Yn cynnal pob peth trwy air ei nerth.

2. Yn llywodraethu ei holl greaduriaid. *Salm ciii. 19.* A'i frenhiniaeth ef fydd yn llywodraethu ar bob peth.

3. Ac yn llywodraethu *gweithredoedd* ei holl greaduriaid. *Mat. x. 29.* Oni werthir dau aderyn y tô er ffyrting? ac ni fyrrh un o honynt ar y ddaear heb eich Tâd chwi.

4. Yn dra *sanctaidd*. *Salm cxlv. 17.* Cyfawn yw'r Arglwydd yn ei holl ffyrdd, a *sanctaidd* yn ei holl *gweithredoedd*.

5. Yn dra *doeth*. *Esay xxviii. 29.* Hyn hefyd a ddaw oddiwrth Arglwydd y lluoedd, yr hwn fydd ryfedd yn ei gyngor, ac ardderchog yn ei waith.

12. *Hol.* Pa beth oedd Rhagluniaeth enwedigol Duw tuag at Ddyn yn y cyflwr y creuwyd ef?

A. Pan y creodd Duw ddyn, efe a wnaeth ag ef Gyfammod bywyd, dan ammod o berffaith ufudd-dod, gan wahardd iddo ef fwytta o Bren Gwybodaeth Da a Drwg, dan Boen Marwolaeth.

1. Pan y creodd Duw ddyn efe a wnaeth ag ef gyfammod bywyd, dan ammod o *berffaith ufudd-dod*. *Gal. iii.*

12. A'r ddeddf nid yw o ffydd: *eithr y dyn a wna y pethau hynny, a fydd byw ynddynt.*

2. Gan wahardd iddo ef fwytta o *bren gwybodaeth* da a drwg dan boen *marwolaeth*. *Gen. ii. 17.* Ond o bren gwybodaeth da a drwg, na fwytta o hono; oblegid yn y dydd y bwyttai di o hono, gan farw y byddi farw.

13. *Hol.* A arhosodd ein rhieni cyntaf yn y cyflwr y creuwyd hwynt ynddo? *A.* Ein

A. Ein Rhieni cyntaf wedi eu gadael i rydd-did eu hewyllys eu hunain, a fyrthialant o'r cyflwr y creuwyd hwynt ynddo trwy *bechu yn erbyn* Duw.

Preg. vii. 29 Wele hyn yn unig a gefais; wneuthur o Dduw ddyn yn uniawn: ond hwy a chwiliafant allan lawer o ddychymmygion.

14. *Hol.* Pa beth yw Pechod?

A. Pechod yw diffig Cydffurfiad â Chyfraith Duw, neu drosfeddiad o honi.

Ioan iii. 4. Pob un a'r fydd yn gwneuthur pechod, fydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith: oblegid anghyfraith yw pechod.

15. *Hol.* Pa beth oedd y Pechod trwy ba un y fyrthiodd ein Rhieni cyntaf o'r cyflwr ymha un y creuwyd hwynt?

A. Y Pechod trwy ba un y fyrthiodd ein Rhieni cyntaf o'r cyflwr ymha un y creuwyd hwynt, oedd bwytta o'r ffrwyth gwaharddedig.

Gen. iii. 6. A phan welodd y wraig mai da oedd ffrwyth y pren yn fwyd, ac mai teg mewn golwg ydoedd, a'i fod yn bren dymunol i beri deall, hi gymmerodd o'i ffrwyth ef, ac a fwyttaodd, ac a roddes iw gwr hefyd gyda hi, ac efe a fwyttaodd.

16. *Hol.* A fyrthiodd holl ddynol ryw yn nhrosfeddiad cyntaf *Adda*?

A. Gan fod y Cyfammod wedi ei wneuthur ag *Adda*, nid yn unig drosto ei hun, ond hefyd ei Hiliogaeth, holl ddynol ryw yn dyfod oddiwrtho ef, trwy genhedliad naturiol, a bechasant ynddo ef, ac a fyrthiasant gyd ag ef yn ei drosfedd cyntaf.

1. Y cyfammod fydd wedi ei wneuthur ag *Adda*, nid yn unig drosto ei hun, ond hefyd ei hiliogaeth. 1 Cor. xv.

45. Y dyn cyntaf *Adda* a wnaed yn enaid byw, a'r *Adda* diweddaf yn Ysbryd yn bywhau.—*Gen. ii. 16.* A'r Arglwydd Dduw a orchymmynodd i'r dyn, gan ddywedyd, o bob pren o'r ardd gan fwytta y gelli fwytta.

2. Holl ddynol ryw yn dyfod oddiwrtho ef trwy genhedliad naturiol a bechasant ynddo ef, ac a fyrthiasant gydag

gydag ef yn ei drosedd cyntaf. *Rhuf. v. 18.* Trwy gamwedd un y daeth barn ar bob dyn i gondemniad. *1 Cor. xv. 21, 22.* Canys gan fod marwolaeth trwy ddyn, trwy ddyn hefyd y mae adgyfodiad y meirw. Oblegid megis yn *Adda* y mae pawb yn meirw, felly hefyd yng Nghrist y bywheir pawb.

17. *Hol.* I ba fath gyflwr y dygodd y Cwyp ddynol ryw.

A. Y Cwyp a ddygodd ddynol ryw i gyflwr o bechod a thrueni.

Rhuf. v. 12. Am hynny, megis trwy un dyn y daeth pechod i'r byd, a marwolaeth trwy bechod; ac felly yr aeth marwolaeth ar bob dyn, yn gymmaint a phechu o bawb.

18. *Hol.* Mewn pa beth y mae pechaduriaeth y cyflwr hwnnw, i ba un y syrthiodd dyn, yn sefyll?

A. Mae pechaduriaeth y cyflwr y syrthiodd Dyn iddo yn sefyll yn euogrwydd Pechod cyntaf *Adda*, diffig o gyfiawnder gwreiddol, a llygredigaeth ei holl natur, yr hyn yn arferol a elwir pechod gwreiddol, ynghyd a'r holl droseddiadau gweithredol sy 'n tarddu oddi wrtho.

Mae pechaduriaeth y cyflwr y syrthiodd dyn iddo yn sefyll]

1. Yn euogrwydd pechod cyntaf *Adda*. *Rhuf. v. 19.* Trwy anafudd-dod un dyn y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid.

2. Yn y diffig o gyfiawnder gwreiddol. *Rhuf. iii. 10.* Nid oes neb cyfiawn, nac oes un.

3. Yn llygredigaeth ei holl natur, yr hyn yn arferol a elwir pechod gwreiddol. *Eph. ii. 1.* A chwithau a fywhaodd efe, pan oeddych feirw mewn camweddau a phechodau. — *Salm li. 5.* Wele mewn anwiredd i'm lluniwyd, ac mewn pechod y beichiogodd fy mam arnaf — *Iago i. 14, 15* Canys yna y temptir pob un, pan y tynner ef, ac y llithier, gan ei chwaint ei hun. Yna chwaint, wedi ymddwyn, a esgor ar bechod: pechod hefyd pan orphennir a esgor ar farwolaeth.

4. Yn yr holl droseddiadau gweithredol sydd yn tarddu oddiwrth bechod gwreiddol. *Mat. xv. 19.* O'r galon y mae meddyliau drwg, godinebau, lledradau, camdystiolaethau, cablau, yn dyfod allan.

19. *Hol.*

19. *Hol.* Pa beth yw trueni y cyflwr i ba un y fyrthiodd Dyn ?

A. Holl ddynol ryw trwy eu Cwyp, a gollasant gymmundeab a Duw, ydynt dan ei ddigofaint, a'i felldith, ac felly wedi eu gwneuthur yn ddaroftyngedig i bob trueni yn y Byd hwn, i farwolaeth ei hun, ac i boenau uffern yn dragywydd.

Holl ddynol ryw trwy eu cwyp a gollasant 1. Gymmundeab a Duw *Gen* iii. 8, 24. A hwy a glywsant lais yr Arglwydd Dduw yn rhodio yn yr ardd, gydag awel y dydd; ac ymguddiodd Adda a'i wraig o olwg yr Arglwydd Dduw, ymysg prennau'r ardd. Felly efe a yrrodd allan y dyn.

2. Maent dan *ddigofaint* Duw. *Eph.* ii. 3. Yr oedd-
em ni wrth naturiaeth yn blant digofaint megis eraill.

3. Maent dan *felldith* Duw. *Gal.* iii. 10. Melldigedig yw pob un nid yw yn aros yn yr holl bethau a scrifennir yn llyfr y ddeddf, iw gwneuthur hwynt.

4. Ac wedi eu gwneuthur yn *ddaroftyngedig* i bob trueni yn y byd hwn. *Galar.* iii. 39. Pa ham y grwgnach dyn byw, gwr am gosbedigaeth ei bechod.

5. Ac wedi eu gwneuthur yn *ddaroftyngedig* i farwolaeth ei hun. *Rhuf.* vi. 23. Cyflog pechod yw marwolaeth.

6. Ac hefyd yn *ddaroftyngedig* i boenau uffern yn dragywydd. *Math.* xxv. 41. Yna y dywed efe hefyd wrth y rhai a fyddant ar y llaw aswy, Ewch oddiwrthyf, rai melldigedig, i'r tan tragywyddol yr hwn a barottowyd i ddiabol ac iw angylion.

20. *Hol.* A adawodd Duw holl ddynol ryw i fod yn golledig mewn cyflwr o bechod a thrueni?

A. Gan i Dduw o'i wir ewylllys da, ethol rhai i fywyd tragywyddol, er pob tragywyddoldeb, efe a wnaeth gyfammod o ras iw gwared hwynt o gyflwr Pechod a Thrueni, a'u dwyn i gyflwr o Jechydwrriaeth trwy Waredwr.

1. Duw o'i wir ewylllys da, a etholodd rai i fywyd tragywyddol, er pob tragywyddoldeb. *Eph.* i. 4. Megis yr etholodd efe ni ynddo ef cyn teiliad y byd.

2. Duw a wnaeth *gyfammod o ras* iw gwared hwynt o gyflwr pechod, a thrueni, a'u dwyn i gyflwr Jechydwrriaeth

wriaeth trwy Waredwr. *Rbuf.* iii. 21. 22. Ac yr awrhon yr eglurwyd cyfiawnder Duw heb y ddeddf, wrth gael tyfiolaeth gan y ddeddf a'r prophwydi. Sef cyfiawnder Duw, yr hon fydd trwy ffydd Jesu Grist i bawb, ac ar bawb a gredant: canys nid oes gwahaniaeth.—*Gal.* iii. 21. 22. A ydyw y ddeddf gan hynny yn erbyn addewidion Duw? Na atto Duw: canys pe rhoifid deddf a allasai fywhau, yn wir o'r ddeddf y buasai cyfiawnder. Eithr cydgauodd yr ysgrythur bob peth dan bechod, fel y rhoddid yr addewid trwy ffydd Jesu Grist i'r rhai sy'n credu.

21. *Hol.* Pwy yw gwaredwr etholedigion Duw?

A. Unig Waredwr Etholedigion Duw, yw'r Arglwydd Jesu Grist; yr hwn ag efe yn dragywyddol Fab Duw, a wnaethpwyd yn Ddyn, ac felly y bu, ac y mae yn parhau i fod yn Dduw ac yn Ddyn mewn dwy natur wahanol, ac etto yn un Person yn dragywydd.

Yr Arglwydd Jesu Grist] 1. Yw unig Waredwr etholedigion Duw. *1 Tim.* ii. 5. Canys un Duw fydd, ac un Cyfryngwr hefyd rhwng Duw a dynion, y dyn Crist Jesu.

2. Yr hwn ag efe yn dragywyddol Fab Duw, a wnaethpwyd yn ddyn. *Ioan.* i. 14. A'r Gair a wnaethpwyd yn gnawd ac a drigodd yn ein plith ni.—*Gal.* iv. 4. Ond pan ddaeth cyfiawnder yr amser, y danfonodd Duw ei Fab, wedi ei wneuthur o wraig, wedi ei wneuthur dan y ddeddf.

3. Ac felly y bu, ac y mae yn Dduw ac yn ddyn mewn dwy natur wahanol, ac etto yn un person. *Rbuf.* ix. 5. Ac o'r rhai yr hanodd Crist yn ol y cnawd, yr hwn fydd uwchlaw pawb, yn Dduw bendigedig yn oes oesoedd. *Luc.* i. 35. Yr Ysbryd glan a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th gyfgoda di: am hynny hefyd y peth sanctaidd a aner o honot ti, a elwir yn fab Duw.—*Col.* ii. 9. Oblegid ynddo ef y mae holl cyfiawnder y duwdod yn preswyllo yn gorphorol.

4. Ac y mae yn parhau i fod yn Dduw, ac yn ddyn yn dragywydd. *Heb.* vii. 24. Ond hwn am ei fod ef yn aros yn dragywydd, fydd ag offeiriadaeth dragywyddol ganddo.

22. *Hol.* Pa fodd y daeth Crist ac efe yn Fab Duw i fod yn Ddyn?

A. Crist

A. Crist, Mab Duw a ddaeth i fod yn Ddyn trwy gymmeryd iddo ei hun wir Gorph, ac Enaid rhesymmol, wedi ei gael trwy'r Ysbryd Glan yn Nghroth y Forwyn Fair, a'i eni o honi, etto yn ddibechod.

Crist Mab Duw a ddaeth i fod yn ddyn] 1. Trwy gymmeryd iddo ei hun *wir gorph*. *Heb. ii. 14.* Oblegid hyanny, gan fod y plant yn gyfrannogion o gig a gwaed, yntau hefyd yr un modd a fu gyfrannog o'r un pethau.—*Heb. x. 5.* Aberth ac offrwm ni's mynnaist, eithr corph a gymhwysaist i mi.

2. Trwy gymmeryd iddo ei hun *enaid rhesymmol*. *Mat. xxvi. 38.* Yna efe a ddywedodd wrthynt, trist iawn yw fy enaid hyd angau.

3. Wedi ei gael trwy'r Ysbryd glan ynghroth y forwyn Fair, a'i eni o honi. *Luc i. 31, 35.* Ac wele, ti a gai feichiogi yn dy groth, ac a elgori ar Fab, ac a elwi ei enw ef Jesu : yr Ysbryd Glan a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th gysgoda di.

4. Etto yn *ddibechod*. *Heb. iv. 15.* Canys nid oes i ni Archoffeiriad heb fedru cyd-ddioddef gyda'n gwendid ni, ond wedi ei demptio ymhob peth yr un ffurud a ninnau, etto heb bechod.—*Heb. vii. 26.* Canys y cyfryw Archoffeiriad sanctaidd, diddrwg, dihalog, didoledig oddiwrth bechaduriaid, ac wedi ei wneuthur yn uwch na'r Nefoedd oedd weddus i ni.

23. *Hol.* Pa Swyddau y mae Crist yn gyflawni fel y mae yn Waredwr ?

A. Crist fel y mae yn Waredwr i ni, fydd yn cyflawni Swyddau Prophwyd, Offeiriad, a Brenhin, yn gyftal yn ei gyflwr o ddarostyngiad a'i dderchafiad.

Crist fel y mae yn Waredwr i ni, (yn gyftal yn ei gyflwr o ddarostyngiad a'i dderchafiad) fydd yn cyflawni] 1. Swydd Prophwyd. *Act. iii. 22.* Canys *Moses* a ddywedodd wrth y tadau, yr Arglwydd eich Duw a gyfyd i chwi brophwyd o'ch brodyr, megis myfi, arno ef y gwrandewch ymhob peth a ddywetto wrthych.

2. Swydd Offeiriad. *Heb. v. 6.* Offeiriad wyt ti yn dragywydd yn ol urdd *Melchisedec*.

3. Swydd Brenhin. *Salm ii. 6.* Minnau a ofodais fy Mrenhin ar *Seion* fy mynydd sanctaidd.

24. *Hol.*

24. *Hol.* Pa fodd y mae Crist yn cyflawni Swydd Prophwyd?

A. Y mae Crist yn cyflawni Swydd Prophwyd trwy ddadguddio i ni trwy ei Air, a'i Ysbryd, Ewyllys Duw er ein Jechydwriaeth.

1. Y mae Crist yn cyflawni swydd Prophwyd trwy ddadguddio i ni ewyllys Duw er ein Jechydwriaeth. *Joan* i. 18. Ni welodd neb Dduw erioed: *yr unig-anedig Fab*, yr hwn fydd ym mynwes y Tad, hwnnw a'i byspysodd ef. — *1 Pedr* i. 10, 11. *Am yr hon Jechydwriaeth yr ymosynodd, ac y manwl chwiliodd y prophwydi, y rhai a brophwydasant am y gras a ddeuai i chwi. Gan chwilio pa bryd, neu pa ryw amser, yr oedd ysbryd Crist yr hwn oedd ynddynt, yn ei byspysu, pan oedd efe yn rhagdyfiolaethu dioddefaint Crist, a'r gogoniant ar ol hynny.*

Mae Crist yn dadguddio i ni ewyllys Duw trwy, 2. Ei Air. *Joan.* xx. 31. Eithr y pethau hyn a 'scrifenwyd fel y credoch chwi mai yr Jesu yw Crist, Mab Duw; a chan gredu, y caffoch fywyd yn ei enw ef.

Mae Crist yn dadguddio i ni ewyllys Duw trwy, 3. Ei Ysbryd. *Joan* xv. 26. Eithr y Diddanydd, yr Ysbryd glan, yr hwn a enfyn y Tad yn fy enw i, efe a ddyfsg i chwi yr holl bethau, ac a ddwg ar gof i chwi yr holl bethau a ddywedais i chwi.

25. *Hol.* Pa fodd y mae Crist yn cyflawni Swydd Offeiriad?

A. Mae Crist yn cyflawni Swydd Offeiriad trwy offrymmu ei hun unwaith yn Aberth i fodloni Cyflawnder Duw, ac i'n cymmodi ni ag ef, a thrwy eiriol yn wastadol drosom ni.

Mae Crist yn cyflawni swydd Offeiriad,] 1. Trwy offrymmu ei hun unwaith yn aberth i fodloni cyflawnder Duw. *Heb.* ix. 14, 28. Pa faint mwy y bydd i waed Crist, yr hwn trwy'r Ysbryd tragywyddol a'i hoffrymmodd ei hun yn ddifai i Dduw. Crist hefyd, wedi ei offrymmu unwaith i ddwyn ymaith bechodau llawer.

2. A thrwy'r aberth hyn o hono ei hun, i'n cymmodi ni Duw. *Heb.* ii 17. Am ba achos y dylai efe ymhob peth fod yn gyffelyb i'w frodyr; fel y byddai drugarog ac drochoffeiriad ffyddlon, mewn pethau yn perthyn i Dduw, i weithur cymmod dros bechodau'r bobl.

3. A thrwy eiriol yn wastadol *drosom* ni. *Heb. vii. 25.* Am hynny efe a ddichon hefyd yn gwbl iachau y rhai trwyddo ef sy'n dyfod at Dduw, *gan ei fod ef yn byrw bob amser i eiriol drostynt hwy.*

26. *Hol.* Pa fodd y mae Crist yn cyflawni Swydd Brenhin?

A. Mae Crist yn cyflawni Swydd Brenhin, trwy ein darottwng ni iddo ei hun, trwy ein llywodraethu a'n hamddiffin, trwy attal a gorchfygu ei holl elynion ef a'r eiddom ninnau.

Mae Crist yn cyflawni swydd Brenhin] 1. Trwy ein darottwng ni iddo ei hun. *Salm cxi. 3.* Dy bobl a fyddan ewyllysgar yn nydd dy nerth. *Act. xv. 14—17.*

2. Trwy ein llywodraethu a'n hamddiffin. *Esay xxxii. 22.* Yr Arglwydd yw ein barnwr, yr Arglwydd yw ein deddfwr, yr Arglwydd yw ein brenhin, efe a'n ceidw.

3. A thrwy attal a gorchfygu ei holl elynion ef, a'r eiddom ninnau. *1 Cor. xv. 25.* Canys rhaid iddo deyrnal hyd oni ofodo ei holl elynion dan ei draed.

27. *Hol.* Mewn pa beth yr oedd darostyngiad Crist yn sefyll?

A. Darostyngiad Crist oedd yn sefyll yn ei Eneidigaeth, a hynny mewn Cyflwr isfel, wedi ei wneuthur dan y Ddeddf, gan ddioddef gofidiau bywyd hwn, digofaint Duw, ac Angau melleddigedig y Groes, ei gladdu, ac aros o hono ef dan feddiant Angau dros amser.

1. Darostyngiad Crist oedd yn sefyll yn ei enedigaeth hynny mewn cyflwr isfel. *Luc. ii. 7.* A hi a esgorodd ar ei mab cyntafanedig, ac a'i rhwymodd ef mewn caethachau, ac a'i dododd ef yn y presyb.

2. Wedi ei wneuthur dan y ddeddf. *Gal. iv. 4.* O'r pan ddaeth cyflawnder yr amser y danfonodd Duw ei Ffrwydwr wedi ei wneuthur o wraig, wedi ei wneuthur dan y ddeddf.

3. Gan ddioddef gofidiau y bywyd hwn. *Esay liii.* Dirmygedig yw, a diystyras o'r gwyr; gwr gofidus, chynhefin a dolur.—*Heb. xii. 2, 3.* Yr hwn yn lle y llaf enydd a ofodwyd iddo, a ddioddefodd y groes. Ystyriwch am hynny yr hwn a ddioddefodd gyfryw ddywyd yn ei erbyn gan bechaduriaid.

4. Gan ddioddef digofaint Duw. *Mat. xxvii. 46.*

Jesu a lefodd a llef uchel, gan ddywedyd, Fy Nuw, fy Nuw, paham i'm gadawaisf.

5. *Gan ddioddef angau melltigedig y groes. Phil. ii. 8.*
Gan fod yn ufudd hyd angau, ie angau'r groes.

6. *A'i gladdu. 1 Cor. xv. 4. A'i gladdu.*

7. *Ac aros o hono ef dan feddiant angau dros amser. Mat. xii. 40.* Canys fel y bu *Jonas* drydiau a thair nos ym mol y morfil, felly y bydd Mab y Dyn drydiau a thair nos ynghalon y ddaear.

28. *Hol.* Mewn pa beth y mae Derchafiad Crist yn sefyll?

A. Mae Derchafiad Crist yn sefyll, yn ei Adgyfodiad oddiwrth y Meirw ar y trydydd Dydd, yn ei Esgyniad i fynu i'r Nefoedd, ei Eisteddiad ar Ddeheulaw Duw'r Tad, ac yn ei Ddyfodiad i farnu y Byd y Dydd diweddas.

Mae derchafiad Crist yn sefyll], 1. Yn ei adgyfodiad oddiwrth y meirw ar y trydydd dydd. *1 Cor. xv. 4.* A'i gyfodi y trydydd dydd yn ol yr yferythurau.

2. Yn ei esgyniad i fynu i'r nefoedd, a'i eisteddiad ar ddeheulaw Duw. *Marc xvi. 19.* Ac felly yr Arglwydd, wedi llefaru wrthynt, a gymmerwyd i fynu i'r nef, *ac a eisteddodd ar ddeheulaw Duw. Eph. i. 20.* Yr hon a weithredodd efe yn Nghrist pan y cyfododd ef o feirw, ac a'i gosododd i eistedd ar ei ddeheulaw ei hun yn y nefolion leoedd.

3. Ac yn ei ddyfodiad i farnu y byd y dydd diweddas. *Act. xvii. 31.* O herwydd iddo ofod diwrnod yn yr hwn y barna efe y byd mewn cyfiawnder, trwy y gwr a ordeiniodd efe; gan roddi ffydd i bawb, o herwydd darfod iddo ei gyfodi ef oddiwrth y meirw.

29. *Hol.* Pa fodd y gwneir ni yn Gyfrannogion o'r Jechydwriaeth a bwrcafodd Crist?

A. Fe a'n gwneir ni'n Gyfrannogion o'r Jechydwriaeth a bwrcafodd Crist trwy gymhwyfiad effeithiol o honi attom ni gan ei Ysbryd sanctaidd ef.

1. Fe a'n gwneir ni yn gyfrannogion o'r Jechydwriaeth a bwrcafodd Crist trwy gymhwyfiad effeithiol o honi attom ni. *Ioan i. 12.* Ond cynnifer ag a'i derbyniasant ef, efe a roddes allu iddynt i fod yn feibion i Dduw.

2. A hyn gan ei Ysbryd sanctaidd ef. *Tit. iii 5, 6.* Yn ol ei

ol ei drugaredd yr achubodd efe nyni trwy olchiad yr adenedigaeth, ac adnewyddiad yr Ysbryd Glan ; yr hwn a dywalltodd efe arnom ni yn helaeth, trwy Jesu Grist.

30. *Hol.* Pa fodd y mae'r Ysbryd yn cymhwyso attom ni y Jechydwriaeth a bwrcafodd Crist ?

A. Mae'r Ysbryd yn cymhwyso attom ni y Jechydwriaeth a bwrcafodd Crist, trwy weithio Ffydd ynom ni, a thrwy hynny yn ein huno ni â Christ yn ein galwedigaeth effeithiol.

Mae'r Ysbryd yn cymhwyso attom ni y Jechydwriaeth a bwrcafodd Crist] 1. Trwy weithio ffydd ynom ni. *Eph.* i. 13, 14. Wedi i chwi gredu i'ch feliwyd trwy lan Ysbryd yr addewid: Yr hwn yw ernes ein hetifeddiaeth ni. *Eph.* ii. 8. Trwy ras yr ydych yn gadwedig, trwy ffydd, a hynny nid o honoch eich hunain ; rhodd Duw ydyw.

2. A thrwy hynny yn ein huno ni a Christ yn ein galwedigaeth effeithiol. *Eph.* iii. 17. Ar fod Crist yn trigo trwy ffydd yn eich calonau chwi. 1 *Cor.* i. 9. *Ffydd-lawn yw Duw*, trwy yr hwn i'ch galwyd i gymdeithas ei fab ef Iesu Grist ein Harglwydd ni.

31. *Hol.* Pa beth yw galwedigaeth effeithiol ?

A. Galwedigaeth effeithiol yw gwaith Ysbryd Duw, yn ein hargyhoeddi ni o'n pechod a'n trueni, goleuo ein meddyliau yngwybodaeth Crist, ac yn adnewyddu ein hewyllysiau ; mae'n ein cymmell ac yn ein nerthu i dderbyn Jesu Grist ; yr hwn a gynnigir yn rhad yn yr Efengyl.

1. Galwedigaeth effeithiol yw gwaith Ysbryd Duw.— 2 *Tim.* i. 9. Yr hwn a'n hachubodd ni ac a'n galwodd â galwedigaeth sanctaidd.

2. Yn ein galwedigaeth effeithiol y mae Ysbryd Duw yn ein hargyhoeddi ni o'n Pechod a'n Trueni. *Aët.* ii. 37. Hwythau wedi clywed hyn a ddwys-bigwyd yn eu calon, ac a ddywedasant wrth *Pedr*, a'r Apostolion eraill, Ha wyr frodyr, beth a wnawn ni ?

3. Goleuo ein meddyliau ni yngwybodaeth Crist. — *Aët.* xxvi. 18. I agoryd eu llygaid, ac i w troi o dywyllwch i oleuni, ac o feddiant fatan at Dduw.

4. Ac yn adnewyddu ein hewyllysiau. *Ezec.* xxxvi. 26. A rhoddaf i chwi galon newydd, ysbryd newydd hefyd a roddaf o'ch mewn ; a thynnaf y galon garreg o'ch cnawd chwi, ac mi a roddaf i chwi galon gig.

5. Mae Ysbryd Duw yn ein cymmell, ac yn ein nerthau i dderbyn *Jesu Grist yr hwn a gynnigir yn rhad yn yr Efengyl. Ioan vi. 44, 45.* Ni ddichon neb ddysod attaf fi oddieithr i'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd, ei dynnu ef. Pob un gan hynny a glywodd gan y Tad, ac a ddysgodd, fydd yn dysod attaf fi.

32 *Hol.* Pa ddoniau y mae y rhei'ny fydd wedi eu galw yn effeithiol yn gyfrannog o honynt yn y bywyd hwn?

A. Mae'r rhai a alwyd yn effeithiol yn gyfrannog yn y bywyd hwn o Gyfiawnhad, Mabwysiad, Sancteiddiad, a'r amryw ddoniau fydd yn y bywyd hwn yn eu canlyn, neu yn tarddu oddiwrthynt.

Mae'r rhai a alwyd yn effeithiol yn gyfrannog yn y bywyd hwn], 1. O *Gyfiawnhad. Rhuf. viii. 30.* A'r rhai a alwodd efe, y rhai hynny hefyd a gyfiawnhaodd efe, a'r rhai a gyfiawnhaodd efe, y rhai hynny hefyd a goneddodd efe.

2. *Mabwysiad, Eph. i. 5.* Wedi iddo ein rhagluniae-thu ni i fabwysiad trwy *Jesu Grist* iddo ei hun.

3. *Sancteiddiad* a'r amryw *Ddoniau* fydd yn y bywyd hwn yn eu canlyn, neu yn tarddu oddiwrthynt. *1 Cor. i. 30.* Eithr yr ydych chi o hono ef yng Nghrist *Jesu*, yr hwn a wnaethpwyd i ni gan *Dduw* yn ddoethineb, ac yn gyfiawnder, ac yn sancteiddrwydd, ac yn brynedigaeth.

33. *Hol.* Pa beth yw *Cyfiawnhad*?

A. *Cyfiawnhad* yw gweithred o rad *Ras Duw*, trwy ba un y mae efe yn maddeu ein holl bechodau, ac yn ein derbyn ni megis rhai *cyfiawn* yn ei olwg, yn unig er mwyn *cyfiawnder Crist* a gyfrifir i ni, ac a dderbynnir trwy ffydd yn unig.

1. *Cyfiawnhad* yw gweithred o rad *Ras Duw* trwy ba un y mae efe yn maddeu ein holl bechodau. *Rhuf. iii. 25.* Yr hwn a osododd *Duw* yn iawn, trwy ffydd yn ei waed ef, i ddangos ei gyfiawnder ef trwy faddeuant pechodau. — *Rhuf. iv. 7, 8.* Dedwydd yw y rhai y maddeuwyd eu hanwireddau, a'r rhai y cuddiwyd eu pechodau. Dedwydd yw y gwr nid yw yr *Arglwydd* yn cyfrif pechod iddo. — *Eph. i. 7.* Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, sef maddeuant pechodau yn ol cyfoeth ei ras ef.

2. Ac yn ein cyfiawnhad y mae Duw yn ein derbyn ni megis rhai cyfiawn yn ei olwg. 2 *Cor.* v. 19, 20. Bod Duw yng Nghrist yn cymmodi y byd ag ef ei hun, heb gyfrif iddynt eu pechodau. Yr hwn nid adnabu bechod, a wnaeth efse yn bechod drosom ni; fel i'n gwneled ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef.

3. Yn *unig er mwyn cyfiawnder Crist a gyfrifir i ni*, y mae Duw yn ein derbyn megis rhai cyfiawn yn ei olwg. *Rhuf.* v. 17, 18, 19. Canys os trwy gamwedd un y teyrnasodd marwolaeth trwy un; mwy o lawer y caiff y rhai fy'n derbyn lliosowgrwydd o ras, ac o ddawn cyfiawnder, deyrnasu mewn bywyd trwy un, Jesu Crist. Felly gan hynny, megis trwy gamwedd un y daeth barn ar bob dyn i gondemniad; felly hefyd trwy gyfiawnder un y daeth y dawn ar bob dyn i gyfiawnhad bywyd. Oblegid megis trwy anufudd-dod un dyn y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid; felly trwy ufudd-dod un y gwneir llawer yn gyfiawn.

4. A Chyfiawnder yr hwn a gyfrifir i ni gan Dduw er ein cyfiawnhad, a dderbynnir *trwy ffydd yn unig*. *Gal.* ii. 16. Yn gwybod nad ydys yn cyfiawnhau dyn trwy weithredoedd y ddeddf, ond trwy ffydd Jesu Crist, ninnau hefyd a gredasom yng Nghrist Jesu, fel i'n cyfiawnhau trwy ffydd Crist. *Phil.* iii. 9. Ac i'm cair ynddo ef heb fy nghyfiawnder fy hun, yr hwn sydd o'r gyfraith, ond yr hwn sydd trwy ffydd Crist, sef y cyfiawnder sydd o Dduw trwy ffydd.

34. *Hol.* Pa beth yw Mabwysiad?

A. Mabwysiad yw gweithred rhad Ras Duw, trwy ba un i'n derbynnir i fod o nifer Plant Duw, ac i gael hawl yn eu holl ragorfreintiau hwynt.

1. Mabwysiad yw gweithred *rhad ras* Duw. 1 *Ioan* iii. 1. Gwelwch pa fath gariad a roes y Tad arnom, fel i'n gelwyd yn feibion i Dduw.

2. Trwy fabwysiad i'n derbynnir i fod o nifer *Plant* Duw, ac i gael hawl yn eu holl ragorfreintiau hwynt. — *Ioan* i. 12. Ond cynnifer ag a'i derbyniafant ef, efse a roddes iddynt allu i fod yn feibion i Dduw, sef, i'r sawl a gredant yn ei enw ef. — *Rhuf.* viii. 17. Ac os plant, etifeddion hefyd, sef etifeddion i Dduw, a chyetifeddion a Christ.

35. *Hol.* Pa beth yw Sancteiddiad?

A. Sanct-

A. Sancteiddiad yw gwaith Ysbryd Duw, trwy ba un yr adnewydder ni yn yr holl ddyn, yn ol delw Duw, ac a'n nerthir ni fwyfwy i farw i bechod, ac i fyw i gyfiawnder.

1. Sancteiddiad yw gwaith *Ysbryd Duw*. 2 *Theff. ii.*

13. Oblegid i Dduw o'r dechreuad eich ethol chwi i jechydwriaeth trwy sancteiddiad yr Ysbryd, a ffydd i'r gwirionedd.

2. Trwy sancteiddiad yr adnewydder ni yn yr holl ddyn, yn ol delw Duw, *Eph. iv. 24.* A gwisgo y dyn newydd, yr hwn yn ol Duw a greuwyd mewn cyfiawnder a gwir sancteiddrwydd.

3. Trwy sancteiddrwydd, i'n nerthir ni fwy fwy i farw i bechod ac i fyw i gyfiawnder. *Rhuf. vi. 4.* Fel megis ag y cyfodwyd Crist o feirw trwy ogoniant y Tad, felly y rhodiom ninnau hefyd mewn newydd-deb buchedd. *Rhuf. viii. 1.* Nid oes gan hynny yn awr ddim damnedigaeth i'r rhai sy yng Nghrist Jesu, y rhai sydd yn rhodio nid yn oly cnawd, eithr yn ol yr Ysbryd.

36. *Hol.* Pa doniau fydd yn canlyn, neu yn deilliaw oddiwrth Gyfiawnhad, Mabwyfiad, a Sancteiddiad yn y Bywyd hwn?

A. Y doniau fydd yn canlyn, neu yn deilliaw oddiwrth Gyfiawnhad, Mabwyfiad, a Sancteiddiad yn y Bywyd hwn, ydynt Sicrwydd o Gariad Duw, heddwch Cydwybod, llawenydd yn yr Ysbryd Glan, cynnydd mewn Gras, a pharhad hyd y diwedd.

1. Sicrwydd o gariad Duw. *Rhuf. v. 5.* *Agobaith ni chywilyddia, am fod* cariad Duw wedi ei dywallt yn ein calonau ni trwy yr Ysbryd Glan yr hwn a roddwyd i ni.

2. Heddwch *Cydwybod.* *Rhuf. v. 1, 2.* Gan ein bod wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae gennym heddwch tuag at Dduw, trwy ein Harglwydd Jesu Crist. — Trwy yr hwn hefyd y cawfom ddyfodfa trwy ffydd i'r gras hwn yn yr hwn yr ydym yn sefyll, ac yn gorfoleddu dan obaith gogoniant Duw.

3. *Llawenydd* yn yr Ysbryd Glan. *Rhuf. xiv. 17.* Canys nid yw teyrnas Dduw fwyd a diod; ond cyfiawnder, a thangnefedd, a llawenydd yn yr Ysbryd Glan.

4. *Cynnydd* mewn gras. *Diar. iv. 18.* Ond llwybr y cyfiawn

cyfiawn fydd fel y goleuni, yr hwn a lewyrcha fwy fwy hyd ganol dydd.

5. A Pharhad mewn gras. 1 Ioan v. 13. Y pethau hyn a 'scrifenais attoch chwi, y rhai ydych yn credu yn enw mab Duw, fel y gwypoch fod i chwi fywyd tragywyddol. — 1 Pedr i. 5. Y rhai trwy allu Duw ydych gadwedig trwy ffydd i Jechydwriaeth.

37. *Hol.* Pa ddoniau mae'r Ffyddloniaid yn ei dderbyn oddiwrth Grift yn eu marwolaeth?

A. Eneidiau y Ffyddloniaid yn eu marwolaeth a berffeithir mewn Sancteiddrwydd, ac ydynt yn union yn myned i ogoniant, a'u cyrph mewn undeb gwaftadol a Christ, a orphwyfant yn eu beddau hyd yr Adgyfodiad.

1. Eneidiau y ffyddloniaid yn eu marwolaeth a berffeithir mewn sancteiddrwydd. *Heb. xii. 23.* Ac at Yf-brydoedd y cyfiawn y rhai a berffeithiwyd.

2. Ydynt yn myned yn union i ogoniant. 2 *Cor. v. 1.* Canys ni a wyddom os ein daiarol dŷ o'r babel hon a ddattodir, fod i ni adeilad gan Dduw, sef tŷ nid o waith llaw, tragywyddol yn y nefoedd. — *Phil. i. 23.* Gan fod gennyf chwant i'm dattod, ac i fod gyda Christ.

3. A'u cyrph mewn undeb gwaftadol a Christ. 1 *Theff. iv. 14.* Felly y rhai a hunafant yn yr Jesu, a ddwg Duw belydgydag ef.

4. A orphwyfant yn eu beddau. *Esay lvii. 2.* Efe a â i dangnefedd, hwy a orphwysant yn eu stafelloedd, sef pob un a rodia yn ei uniondeb.

5. Hyd yr Adgyfodiad. *Job xix. 26.* Ac er ar ol fy nghroen, i bryted ddifetha y corph hwn, etto caf weled Duw yn fy nghnawd.

38. *Hol.* Pa ddoniau a dderbyn y Ffyddloniaid oddiwrth Grift yn yr Adgyfodiad?

A. Yn yr Adgyfodiad yn ol cyfodi y Ffyddloniaid mewn gogoniant, se a'u cydnabyddir yn gyhoeddus, ac a'u rhyddhair yn nydd y farn, ac a'u gwneir yn gwbl ddedwydd mewn cyflawn fwynhad o Dduw hyd bob tragywyddoldeb.

1. Yn yr Adgyfodiad se gyfodir y ffyddloniaid mewn gogoniant. 1 *Cor. xv. 43.* Efe a haur mewn amharch, a gyfodir mewn gogoniant.

2. A

2. Ac a'u cydnabyddir yn gyhoeddus, ac a'u rhyddhair yn nydd y farn. *Mat. x. 32.* Pwy bynnag gan hynny a'm cyffelo i yngwydd dynion, minnau a'i cyffelas yntef yngwydd fy Nhaf yr hwn sydd yn y nesoedd.

3. Ac a'i gwneir yn gwbl ddedwydd mewn *cyflawn fwyndad o Dduw.* i *Ioan iii. 2.* Eithr ni a wyddom pan ymddangoso efe y byddwn gyffelyb iddo, oblegid *ni a gawn ei weled ef megis at y mae.* — i *Cor. xiii. 12.* Yn awr yr adwaen o ran, ond yna yr adnabyddaf megis i'm hadwaenir.

4. Hyd bob *Tragywyddoldeb.* i *Theff. iv. 17* Ac felly y byddwn yn wastadol gyda'r Arglwydd.

39. *Hol.* Pa ddyledswydd y mae Duw yn ei ofyn oddiwrth ddyn?

A. Y dyledswydd y mae Duw yn ei ofyn oddiwrth ddyn yw, ufudd-dod iw ewyllys dadguddiedig.

Mic. vi. 8. Dangosodd efe i ti, ddyn, beth sydd dda : A pha beth a gais yr Arglwydd gennyf, ond gwneuthur barn, a hosi trugaredd, ac ymostwng i rodio gyd â'th Dduw. — i *Sam. xv. 22.* Wele, gwrando sydd well nag aberth, ac, ufuddhau, na brasder byrddod.

40. *Hol.* Pa beth a ddadguddiodd Duw i ddyn ar y cyntaf megis rheol ei ufudd-dod?

A. Y rheol a ddadguddiodd Duw ar y cyntaf i ddyn er ei ufudd-dod, oedd y gyfraith foefol.

Rhuf. ii. 14, 15. Canys pan yw'r cenhedloedd y rhai nid yw y ddeddf ganddynt wrth naturiaeth yn gwneuthur y pethau sydd yn y ddeddf, y rhai hyn heb fod y ddeddf ganthynt, ydynt ddeddf iddynt eu hunain. Y rhai sydd yn dangos gweithred y ddeddf yn ysgrifenedig yn eu calonnau.

41. *Hol.* Pa le y cynhwyfir y Gyfraith foefol yn bennaf?

A. Y Gyfraith foefol yn bennaf a gynhwyfir yn y deg gorchymmyn.

Deut. x. 4. Ac efe a 'sgrifenodd ar y llechau, fel yr ysgrifen gyntaf y deng air. — *Mat. xix. 17.* Ond os ewyll-yfi fyned i mewn i'r bywyd, cadw y gorchymmynion.

42. *Hol.* Pa beth yw swm y deg gorchymmyn?

A. Swm

A. Swm y deg gorchymmyn yw, caru yr Arglwydd ein Duw a'n holl Galon, a'n holl Enaid, a'n holl Nerth, ac a'n holl Feddwl, a'n Cymmydog fel nyni ein hunain.

Mat. xxii. 37—40 Ceri yr Arglwydd dy Dduw a'th holl galon, ac a'th holl enaid, ac a'th holl feddwl. Hwn yw'r cyntaf, a'r gorchymmyn mawr — A'r ail fy gyffelyb iddo; câr dy gymmydog fel ti dy hun. Ar y ddau orchymmyn hyn y mae'r holl gyfraith a'r prophwydi yn sefyll.

43. *Hol.* Pa beth yw y Rhagymadrodd i'r deg gorchymmyn?

A. Y Rhagymadrodd i'r deg gorchymmyn fy'n y geiriau hyn. MYFI YW'R ARGLWYDD DY DDUW, yr hwn a'th ddug di allan o Wlad yr Aipht, o Dy y Caethiwed. — *Ecfod. xx. 2.* Myfi yw'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th ddug di allan o Wlad yr Aipht, o Dy y Caethiwed.

44. *Hol.* Pa beth y mae y Rhagymadrodd i'r deg gorchymmyn yn ei ddygu i ni?

A. Mae y Rhagymadrodd i'r deg gorchymmyn yn dyfegu i ni fod Duw yn Arglwydd, ac yn Dduw a Gwaredwyr i ni, y dylem ni gadw ei holl Orchymmynion ef.

Deut. xi. 1. Câr dithau yr Arglwydd dy Dduw, a chadw ei gadwriaeth ef, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau, a'i orchymmynion byth. — *Luc i. 74, 75.* Gwedi ein rhyddhau o law ein gelynion, ei wafanaethu ef yn ddiofn. — Mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei fron ef, holl ddyddiau ein bywyd. *1 Pedr i. 15—19.*

45. *Hol.* Pa un yw y Gorchymmyn cyntaf?

A. Y Gorchymmyn cyntaf yw, — “Na fydded i ti dduwiau eraill ger fy mron i”, *Ecfod. xx. 3.*

46. *Hol.* Pa beth a ofynir yn y gorchymmyn cyntaf?

A. Mae y Gorchymmyn cyntaf, yn gofyn i ni adnabod Duw, a chyfaddef mai efe yw'r unig Duw, a'n Duw ni, ei addoli, a'i ogoneddu yn gyfatebol.

1. Y mae Duw yn gofyn i ni ei adnabod ef. 1 Cron. xxviii. 9. A thithau Salomon fy mab, adnebydd Dduw dy dad.

2. A chyfaddef mai efe yw'r unig wir Dduw, a'n Duw ni. Deut. xxvi. 17. Cymmeraisf yr Arglwydd beddyw i fod yn Dduw i ti, ac i rodio yn ei ffyrdd ef, ac i gadw ei ddeddfau, a'i orchymmynion, a'i farnedigaethau, ac i wrando ar ei lais ef.

3. Ei addoli a'i ogoneddu yn gyfattedbol. Mat. iv. 10. Yr Arglwydd dy Dduw a addoli, ac ef yn unig a wafanaethi. Sal. xxix. 2. Addolwch yr Arglwydd ym mhrydferthwch ei sancteiddrwydd.

47. Hol. Pa beth a waharddir yn y Gorchymmyn cyntaf?

A. Mae y Gorchymmyn cyntaf yn gwahardd gwadu, neu beidio addoli a gogoneddu y gwir Dduw, megis Duw, a'n Duw ni, a rhoddi yr Addoliad a'r Gogoniant fydd ddyledus iddo ef yn unig, i neb arall.

1. Y mae'r gorchymmyn cyntaf yn gwahardd gwadu, neu beidio addoli a gogoneddu y gwir Dduw. Salm xiv.

1. Yr ynfyd a ddywedodd yn ei galon, nid oes un Duw.

— Rbaf. i. 20, 21. Hyd onid ydynt yn ddiescus, oblegid a hwy yn adnabod Duw ni's gogoneddant ef megis Duw.

— Salm lxxxii. 11. Ond ni wrandawai fy mhobi ar fy llef, ac Israel ni'm mynnai.

2. A rhoddi yr addoliad a'r gogoniant fydd ddyledus iddo ef yn unig, i neb arall. Rbaf. i. 25. Y rhai a newidiafant wirionedd Duw yn gelwydd, ac a addolasant a gwafanaethasant y creadur yn fwy na'r Creawdwr, yr hwn fydd fendigedig yn dragywyddol, Amen.

48. Hol. Pa beth a ddyfgir i ni yn enwedigol wrth y geiriau hyn (ger fy mron i) yn y Gorchymmyn cyntaf?

A. Mae y geiriau hyn (ger fy mron i) yn y Gorchymmyn cyntaf, yn dyfgu i ni, fod Duw, yr hwn fydd yn gweled pob peth, yn dal sylw ar y pechod hynny o gymmeryd un Duw arall, ac yn ddig iawn wrtho.

Salm. xlv. 20, 21. Os anghofiasom, enw ein Daw neu ein dwylaw at Dduw dieithr: oni chwilia Duw yn allan?

49. Hol.

1. Y

49. *Hol.* Pa un yw'r ail Orchymmyn?

A. Yr ail Orchymmyn yw, "Na wna it' dde-
 "lw gerfiedig, na llun dim a'r y fydd yn y Nef-
 "oedd uchod, nac a'r y fydd yn y Ddaear ifod,
 "nac a'r fydd yn y dwfr tan y ddaear, nac ym-
 "grymma iddynt, ac na wafanaetha hwynt; o-
 "blegid myfi, yr Arglwydd dy Dduw, wyf Dduw
 "eiddigus yn ymweled ag anwiredd y Tadau ar
 "y Plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhed-
 "laeth o'r rhai a'm casant; ac yn gwneuthur tru-
 "garedd i filoedd o'r rhai a'm carant, ac a gad-
 "want fy Nghorchymmynion. *Ecsod. xx. 4, 5, 6.*

50. *Hol.* Pa beth a ofynnir yn yr ail Orchym-
 myn?

A. Mae'r ail Orchymmyn yn gofyn derbyn,
 gwiliad ar, a chadw pob Ordinhad, ac Addoliad
 grefyddol ag y mae Duw wedi ordeinio yn ei air,
 yn bur ac yn gyfangwbl.

1. Mae Duw yn gofyn derbyn a chadw pob ordin-
 had, ac addoliad grefyddol ag y mae efe wedi ordeinio
 yn ei air. *Deut. xxxii. 46.* Meddylwch yn eich calon-
 nau am yr holl eiriau yr ydwyf yn eu tyftiolaethu wrth-
 ych heddyw; y rhai a orchymynwch i'ch plant i edrych
 am wneuthur holl eiriau'r gyfraith hon. — *Mat. xxviii.*
 20. Gan ddyfsgu iddynt gadw bob peth a'r a orchymynais
 i'chwi.

2. A chadw yn bur, ac yn gyfangwbl. *Deut. xii. 32.*
 Pob gair yr wyf fi yn ei orchymyn i'chwi, edrychwch am
 wneuthur hynny: na chwanega atto, ac na thyn oddiwr-
 tho. — *Act. ii. 42.* Ac yr oeddynt yn parhau yn athraw-
 iaeth, ac ynghymdeithas yr apostolion.

51. *Hol.* Pa beth a waharddir yn yr ail Orch-
 ymmyn?

A. Mae'r ail Orchymmyn yn gwahardd addoli
 Duw trwy ddelwau, neu trwy un ffordd arall ag
 nad ordeiniodd Duw yn ei air:

1. Mae Duw yn gwahardd ei addoli ef trwy *Ddelwau*
Deut. iv. 15, 16. Gwiliwch gan hynny yn ddytal ar eich
 eneidiau (oblegid ni welsoch ddim llun yn y dydd y lle
 farodd yr Arglwydd wrthych yn *Horeb*). Rhag ymlygr
 o honoch, a gwneuthur i'chwi ddelw gerfiedig.

2. Neu trwy un ffordd arall ag *nad ordeiniodd Duw* ynei air. *Col.ii.18.* Na thwyllled neb chwiam eich gwobr wrth ei ewyllys, mewn gostyngeddwydd, ac addoliad Angylion gan ruthro i bethau ni's gwelodd, wedi ymchwyddo yn ofer gan ei feddwl cnawdol ei hun.

52. *Hol.* Pa rai yw y Rhesyddymau a gysylltwyd wrth yr ail Orchymmyn ?

A. “ Y Rhesyddymau a gysylltwyd wrth yr ail “ Orchymmyn ydynt, Arglwyddiaeth Duw ar- “ nom ni, a'i hawl ef ynom ni, a'r zel fydd “ ganddo iw Addoliad ei hun.

1. Fe ddylai Arglwyddiaeth Duw arnom ni, i'n cynhyrfu i gadw'r ail orchymmyn. *Salm xcv. 2. 3.* Deuwn ger ei fron ef a diolch: canwn yn llafar iddo a Salmau. Canys yr Arglwydd fydd Dduw mawr, a brenhin mawr goruwch yr holl dduwiau.

2. A'i *hawl* ef ynom ni. *Salm xlv. 11.* Canys efe yw dy Jor di; ymostwng dithau iddo ef.

3. A'r *zel* fy ganddo iw *addoliad* ei hun. *Ecsod. xxxiv.*

4. Canys ni chai ymgrymmu i Dduw arall; oblegid yr Arglwydd eiddigus yw ei enw; Duw eiddigus yw efe.

53. *Hol.* Pa un yw y trydydd Gorchymmyn ?

A. Y trydydd Gorchymmyn yw, — “ Na “ chymmer enw yr Arglwydd dy Dduw yn ofer, “ canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a “ gymmero ei enw ef yn ofer”.

54. *Hol.* Pa beth a ofynnir yn y trydydd Gorchymmyn ?

A. Mae y trydydd Gorchymmyn yn gofyn sanctaidd a pharchedig Arfer o Enwau, Titlau, Priodoliaethau, ordinhadau, gair a gweithredoedd Duw.

Mae Duw yn gofyn sanctaidd a pharchedig arfer.

1. O'i *Enwau*. *Salm xcvi. 8.* Rhoddwch i'r Arglwydd *oroniant* ei enw.

2. O'i *titlau* a'i *briodoliaethau*. *Dad. xv. 3, 4.* Mawr a rhyfedd yw dy weithredoedd, O Arglwydd Dduw Holl-
alluog; cyfiawn a chywir yw dy ffyrdd di. Brenhin y saint,
Pwy ni'th ofna di, O Arglwydd, ac ni ogonedda dy enw ?

3. Ac o'i *ordinhadau*. *Preg. v. 1.* Gwilia ar dy droed
an fyddech yn myned i dy Dduw, a bydd barottach i
wando nag i roi aberth ffylliaid.

4. Ac

4. Ac o'i air. *Salm cxxxviii. 2. Oblegid ti a fawr-
haist dy air uwch law dy enw oll.*

5. Ac o'i weithredoedd. *Job xxxvi. 22. Cofia fawr-
hau ei waith ef, ar yr hwn yr edrych dynion.*

55. *Hol.* Pa beth a waharddir yn y trydydd Gorchymmyn?

A. Mae y trydydd Gorchymmyn yn gwahardd pob Halogiad neu gamarfer o un rhyw beth trwy ba un y mae Duw yn gwneuthur ei hun yn adnabyddus.

Mal. i. 6, 7, 12. A chwi a ddywedwch, ym mha beth y dirmygasom dy enw di? Offrymmu yr ydych ar fy allor fara halogedig. Ond chwi a'i halogasoch ef, pan ddywedasoch bwrdd yr Arglwydd fydd halogedig; a'i ffrwyth, sef ei fwyd, fydd ddirmygus. *Pen. ii. 2.* Oni wrandêwch ac oni ystyriwch, i rodidi anrhydedd i'm henw i, medd Arglwydd y lluoedd; yna mi a anfonaf felldith arnoch chwi.

56. *Hol.* Pa beth yw y Rhefwm a gyfylltwyd wrth y trydydd Gorchymmyn?

A. Y Rhefwm a gyfylltwyd wrth y trydydd Gorchymmyn yw, er i Droseddwy'r y Gorchymmyn hwn allu diangc rhag Cosbedigaeth dynion, etto na chynnwys yr Arglwydd ein Duw iddynt ddiangc rhag ei gyfiawn Farn ef.

Deut. xxviii. 58, 59. Oni chedwi ar wneuthur holl eiriau'r gyfraith hon, y rhai fydd ysgrifenedig yn y llyfr hwn, gan ofni'r enw gogoneddus ac ofnadwy hwn, Yn ARGLWYDD DY DDUW. Yna y gwna'r Arglwydd dy blaau di yn rhyfedd.

57. *Hol.* Pa un yw y pedwarydd gorchymmyn?

A. Y pedwarydd gorchymmyn yw, "Cofia y dydd Sabboth iw sancteiddio ef; Chwe diwrnod y gweithi, ac y gwnai dy holl waith, ond y feithfed dydd yw Sabboth yr Arglwydd dy Dduw: na wna ynddo ddim gwaith, tydi na'th fab, na'th ferch, na'th wasanaethwr na'th wasanaeth-ferch, na'th anifail, na'th ddyn eithr ddyn a fyddo o fewn dy byrth: O herwyd"

Thoms

Williams lrs. Book 1804 1804 53 5.3

4 14 11

anc hand liss 600

“wydd mewn chwe Diwrnod y gwnaeth yn Ar-
 “glwydd y Nefoedd a'r Ddaear, y Môr, a'r hyn
 “oll fydd ynddynt, ac a orphwysodd y feithfed
 “Dydd; am hynny y bendithiodd yr Arglwydd
 “y Dydd Sabboth, ac a'i sancteiddiodd ef”.—
Ecsod. xx. 9, 10, 11.

58. *Hol.* Pa beth a ofynnir yn y pedwarydd
 Gorchymmyn?

A. Mae y pedwarydd Gorchymmyn yn gofyn i
 ni gadw yn sanctaidd i Dduw y cyfryw amseroedd
 gosodedig ag a ordeiniodd efe yn ei air, yn hyf-
 bysawl un Diwrnod mewn faith i fod yn Sabboth
 sanctaidd iddo ef ei hun.

Lef. xix. 30. Cedwch fy Sabbothau, a pherchwch fy
 nghysfegr, yr Arglwydd ydwyf fi. — *Deut. v. 12.* Cadw'r
 dydd Sabboth i'w sancteiddio ef, fel y gorchymmynodd
 yr Arglwydd dy Dduw.

59. *Hol.* Pa Ddiwrnod o'r faith a ordeiniodd
 Duw i fod yn Sabboth wythnosol?

A. O ddechreuad y byd hyd Adgyfodiad Crist,
 Duw a ordeiniodd y feithfed Dydd o'r wythnos i
 fod yn Sabboth wythnosol, a'r Dydd cyntaf o'r
 wythnos byth wedi hynny, i barhau hyd ddiwedd
 y byd, yr hwn yw y Sabboth cristnogol.

1. O ddecreuad y byd hyd adgyfodiad Crist, Duw a
 ordeiniodd y feithfed dydd o'r wythnos i fod yn Sabboth
 wythnosol. *Gen. 2. 3.* A Duw a fendigodd y feithfed
 dydd ac a'i sancteiddiodd ef; oblegid ynddo y gorphw-
 ysfasai oddiwrth ei holl waith, yr hwn a greasai Duw i'w
 wneuthur.

2. A byth wedi adgyfodiad Crist, y dydd cyntaf o'r
 wythnos i barhau hyd ddiwedd y byd. *Aet. xx. 7.* Ac ar
 y dydd cyntaf o'r wythnos, wedi i'r dysgyblion ddyfod
 ynghyd i dorri bara, Paul a ymresymmodd a hwynt. —
1 Cor. xvi. 1, 2. Megis yr ordeiniais i eglwyfi *Galatia*, felly
 gwnewch chwithau. Y dydd cyntaf o'r wythnos, pob un
 o honoch rhodded heibio yn ei ymyl, gan drysori, fel y
 llwyddodd Duw ef, fel na byddo casgl pan ddelwyf fi. *Dat.*
i. 10. Yr oeddwn i yn yr Ysbryd ar ddydd yr Arglwydd:

60. *Hol.* Pa fodd y sancteiddir y Sabboth?

D

A. Y

A. Y Sabboth a sancteiddir trwy orphwysfa sanctaidd yr holl ddiwrnod hwnnw, hyd yn oed oddiwrth Orchwylion bydol, a difyrrwch ag fydd gyfreithlon ar ddyddiau eraill, a threulio yr holl amser mewn cyhoeddus a dirgel Ymarfer o Addoliad Duw, oddieithr cymmaint ag fydd iw gymmeryd i fynu mewn Gweithredoedd o Angenrheidrwydd a Thrugaredd.

Y Sabboth a sancteiddir, 1. Trwy orphwysfa sanctaidd yr holl ddiwrnod hwnnw, hyd yn oed oddiwrth orchwylion bydol a difyrrwch ag fydd gyfreithlon ar ddyddiau eraill. *Lef. xxiii.* 3. Chwe diwrnod y gwneir gwaith; a'r feithfed dydd y bydd Sabboth gorphwysdra, sef cymmanfa sanctaidd; dim gwaith ni's gwnewch: Sabboth yw efe i'r Arglwydd yn eich holl drigfannau.—*Neb. xiii.* 15—22.

2. A thrwy dreulio yr holl amser mewn cyhoeddus a dirgel ymarfer o *Addoliad* Duw. *Salm xcii.* 1, 2. Da yw moliannu'r Arglwydd a chanu mawl i'th enw di, y Goruchaf: A mynegi'r borau am dy drugaredd, a'th wirionedd y nosweithiau. — *Esfay lxvi.* 23. Bydd hefyd o newydd-loer i newydd-loer, ac o Sabboth i Sabboth, i bob cnawd ddyfod i addoli ger fy mron i, medd yr Arglwydd.

3. Oddieithr cymmaint ag fydd iw gymmeryd i fynu mewn gweithredoedd o *angenrheidrwydd a thrugaredd*. — *Mat. xii.* 11. 12. Pa ddyn o honoch fydd a chanddo un ddafad, ac o syrth honno mewn pwll ar y dydd Sabboth, nid ymeiſ ynddi, a'i chodi allan? Pa faint gwell gan hynny ydyw dyn na dafad? felly rhydd iw gwneuthur yn dda ar y Sabbothau.

61. *Hol.* Pa beth a waharddir yn y pedwarydd Gorchymmyn?

A. Y pedwarydd Gorchymmyn fydd yn gwa-hardd esgeuluso, neu ddiofal gyflawnu y Dyledswyddau a orchymmynir, ac halogi y diwrnod trwy seguryd, neu wneuthur yr hyn fydd ynddo ei hun yn bechadurus, neu trwy afreidiol feddyliau, geiriau, neu weithredoedd ynghylch gorchwylion bydol neu ddifyrrwch.

Mae Duw yn gwahardd, 1. Esgeuluso neu ddiofal gyflawnu

Thomas Williams is union Brecher u. Llyfr hwn 1804
in the year of our Lord 1804

lawna y dyledswyddau a orchymmynir. *Exec. xxii. 26.* Ei hofferiaid a dreifiafant fy nghyfraith ac a halogasant fy mhethau sanctaidd: ni wnaethant ragor rhwng cyffegredig a halogedig, ac ni wnaethant wybod rhagor rhwng yr aslan a'r glân; cuddiasant hefyd eu llygaid oddiwrth fy Sabbothau, a halogwyd fi yn eu mysg hwynt. — *Amos viii. 5.* Pa bryd yr â'r mis heibio, fel y gwerthom yd? a'r Sabboth, fel y dygom allan y gwenith. — *Mal i 13.* Chwi hefyd a ddywedafoch, wele, pa flinder yw! a ffroenafoch arno medd Arglwydd y lluoedd; a dygafoch yr hyn a'fglysaethwyd, a'r cloff, a'r clwyfus; fel hyn y dygafoch offrwm: a fyddaf fi fodlon i hynny o'ch llaw chwi? medd yr Arglwydd.

2. Neu trwy afreidiol feddyliau, geiriau, neu weithredoedd ynghylch gorchwylion bydol neu ddifyrrwch. — *Exec. xxiii. 38.* Gwnaethant hyn ychwaneg i mi, fy nghyffegr a aslanhasant. — *Esfay lviii. 13.* O throi dy droed oddiwrth y Sabboth, heb wneuthur dy ewyllys ar fy nydd sanctaidd; a galw'r Sabboth yn hyfrydwch, Sanct yr Arglwydd yn ogoneddus; a'i anrhydeddu ef, heb wneuthur dy ffyrdd dy hun, heb geisio dy ewyllys dy hun, na dywedyd dy eiriau dy hun. — *Jer. xvii. 24—27.*

62. *Hol.* Pa rai yw y Rhesymmau a gyfylltwyd wrth y pedwarydd Gorchymmyn?

A. Y Rhesymmau a gyfylltwyd wrth y pedwarydd gorchymmyn ydynt, caniadhad gan Dduw i ni o chwe diwrnod o'r Wythnos gogyfer a'n gorchwylion ein hunain, ei arddeliad ef o hawl enwedigol yn y feithfed, ei fiampl ei hun, a'i waith yn bendithio y dydd Sabboth.

Y rhesymmau ydynt, Duw, 1. Yn caniattau i ni chwe diwrnod o'r wythnos gogyfer a'n gorchwylion ein hunain. *Esfod. xxxi. 15, 16.* Chwe diwrnod gwneir gwaith, ac ar y feithfed dydd y mae Sabboth gorphwyfdra sanctaidd i'r Arglwydd. Am hynny cadwed meibion Israel y Sabboth.

2. Ei arddeliad ef o hawl enwedigol yn y feithfed. — *Lev. xxiii. 3.* Sabboth yw efe i'r Arglwydd yn eich holl drigfannau.

3. Ei fiampl ei hun. *Esfod. xxxi. 17.* Rhynghof fi a meibion Israel y mae yn arwydd tragwyddol, mai mewn chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y nesoedd a'r

ddae; ac mai ar y feithfed dydd y peidiodd, ac y gor-phwyfodd efe.

4. A'i waith yn *bendithio y dydd Sabboth. Gen.ii.3.* A Duw a fendigodd y feithfed dydd, ac a'i sancteiddiodd ef.

63. *Hol.* Pa un yw y pummed Gorchymmyn?

A. Y pummed Gorchymmyn yw, — “ An-rhydedda dy Dad a'th Fam; fel yr estynner dy ddyddiau ar y ddaear, yr hon y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti”. *Ecsod. xx. 12.*

64. *Hol.* Pa beth a ofynnir yn y pummed Gorchymmyn?

A. Y pummed Gorchymmyn fydd yn gofyn amddiffiniad o'r Anrhydedd, a chyflawniad o'r Dyledswyddau y fydd yn perthyn i bob un yn eu hamryw leoedd a'u perthynafau, pa un bynnag ai uwch radd, is radd, neu gyd radd.

Mae Duw yn gofyn cyflawniad o'r dyledswyddau] 1. Tu ag at *uwch radd.* *Eph. v. 21, 22.* Gan ddarostwng i'ch gilydd yn ofn Duw. Y gwagedd ymostyngwch i'ch gwyr priod, megis i'r Arglwydd. — *Eph. vi. 1, 5.* Y plant ufuddhewch i'ch rhieni yn yr Arglwydd. Y gweision, ufuddhewch i'r rhai sydd arglwyddi i chwi yn ol y cnawd. — *Rhuf. xiii. 1, 7, 8.* Ymddarostynged pob enaid i'r awdurdodau goruchel. Telwch gan hynny i bawb eu dyledion; teyrnged, i'r hwn y mae teyrnged yn ddyledus; toll, i'r hwn y mae toll; ofn, i'r hwn y mae ofn; parch, i'r hwn y mae parch yn ddyledus. Na fyddwch yn nyled neb o ddim, ond o garu bawb eich gilydd. — 1 *Pedr ii. 17.*

2. Tu ag at *is radd.* *Eph. vi. 9.* A chwithau feistriaid, gwnewch yr un pethau tuag attynt hwy, gan roddi bygwth heibio: gan wybod fod eich Arglwydd chwi a hwythau yn y nefoedd.

3. Tu ag at *gyd radd.* *Rhuf. xii. 10.* Mewn cariad brawdol byddwch garedig i'ch gilydd; yn rhoddi parch, yn blaenori eich gilydd.

65. *Hol.* Pa beth a waharddir yn y pummed Gorchymmyn?

A. Mae y pummed Gorchymmyn yn gwahardd esgeuluso, neu wneuthur dim yn erbyn yr Anrhydedd a'r dyledswydd a berthyn i bob un, yn eu hamryw leoedd a'u perthynafau.

Mat. xv 4, 5, 6. Anrhydedda dy dad a'th fam : a'r hwn a felldithio dad neu fam, lladder ef yn farw. Eithr yr ydych chwi yn dywedyd, pwy bynnag a ddywedo wrth ei dad neu ei fam, rhodd yw, pa beth bynnag y ceit les oddiwrthyf fi, ac ni anrhydeddo ei dad neu ei fam, difai fydd. Ac fel hyn y gwnaethoch orchymmyn Duw yn ddi-rym trwy eich traddodiad eich hun.

66. *Hol.* Pa beth yw y Rheswm a gyfylltwyd wrth y pummed Gorchymmyn ?

A. Y Rheswm a gyfylltwyd wrth y pummed Gorchymmyn yw, Addewid o hir fywyd a hawddfyd (cyn belled ag y gwafanaetha i Ogoniant Duw, a'u daioni eu hunain) i'r fawlloll a gadwant y Gorchymmyn hwn.

Eph. vi. 2, 3. Anrhydedda dy dâd a'th fam (yr hwn yw y gorchymmyn cyntaf mewn addewid) fel y byddo yn dda i ti, ac fel y byddech hir hoedlog ar y ddaear.

67. *Hol.* Pa un yw y chweched Gorchymmyn ?

A. Y chweched Gorchymmyn yw, — “Na ladd”. *Ecsod. xx. 13.*

68. *Hol.* Pa beth a ofynnir yn y chweched Gorchymmyn ?

A. Mae y chweched Gorchymmyn yn gofyn pob ymgais gyfreithlon i amddiffin ein bywyd ein hunain, a bywyd eraill.

Mae Duw yn gofyn pob ymgais gyfreithlon i amddiffin, i. *Ein bywyd ein hunain.* *Eph. v. 28, 29.* Felly y dylai y gwyr garu eu gwagedd, megis eu cyrph eu hunain. Canys ni chasaodd neb erioed ei gnawd eu hun ; eithr ei fagu a'i feithrin y mae, megis ag y mae'r Arglwydd am yr eglwys.

2. *A bywyd eraill.* *Salm lxxxii. 3, 4.* Bernwch y tlawd a'r amddifad. Gwrandewch y tlawd a'r anghenus. *Jeb xxix. 13.* Bendith yr hwn oedd ar ddarfod am dano, a ddeuai arnaf.

69. *Hol.* Pa beth a waharddir yn y chweched Gorchymmyn ?

A. Mae y chweched Gorchymmyn yn gwarhadd cymmeryd ymaith ein bywyd ein hunain,

neu fywyd ein cymmydog yn anghyfreithlon, a pheth bynnag fydd yn tueddu tuag at hynny.

Mae Duw yn gwahardd cymmeryd ymaith] 1. *Ein bywyd ein hunain.* Aët. xvi. 28. Eithr Paul a lefodd â llef uchel, gan ddywedyd, *Na wna i ti dy hun ddim niwed.*

2. Neu fywyd ein cymmydog yn anghyfreithlon. — *Gen. ix. 6.* A dywallto waed dyn, trwy ddyn y tywelltir ei waed yntef.

3. A pheth bynnag fydd yn tueddu tuag at gymmeryd ymaith ein bywyd ein hunain, neu fywyd ein cymmydog yn anghyfreithlon. *Diar. xxiv. 11, 12.* Gwared y rhai a lusgir i angau; a ymadewit a'r neb fydd barod i'w lladd? Os dywedi, wele, ni wyddom ni hyn: onid yw pwyswr y calonau yn deall? — *Mat. v. 21, 22.* Clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, Na lâdd, a phwy bynnag a laddo, euog fydd o farn: eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, pob un a ddigio wrth ei frawd heb ystyr, a fydd euog o farn.

70. *Hol.* Pa un yw y feithfed Gorchymmyn?

A. Y feithfed Gorchymmyn yw, — “Na wna “Odineb”. *Eccl. xx. 14.*

71. *Hol.* Pa beth a ofynnir yn y feithfed Gorchymmyn?

A. Mae y feithfed Gorchymmyn yn gofyn i ni gadw ein hunain, a'n cymmydog yn ddiwair, mewn calon, ymadrodd, ac ymddygiad.

Mae Duw yn gofyn i ni gadw], 1. *Ein hunain yn ddiwair.* 1 *Tbeff. iv. 4.* Ar fedru o bob un o honoch feddiannu ei lestr ei hun mewn sancteiddrwydd a pharch.

2. *A'n cymmydog yn ddiwair.* *Eph. v. 11, 12.* Ac na fydded i chwi gyd-gyfeillach a gweithredoedd anghyfreithlon y tywyllwch, eithr yn hytrach argyhoeddwoch hwynt. Canys brwnt yw adrodd y pethau a wneir ganthynt hwy yn ddirgel. — 1 *Cor. vii. 2—5.*

3. *Am hynny mewn calon.* 2 *Tim. ii. 22.* Ond chwantau jeuengid ffio oddiwrthynt, a dilyn gyfiawnder, ffydd, cariad.

4. *Mewn ymadrodd.* *Col. iv. 6.* Bydded eich ymadrodd bob amser yn rasol, wedi ei dymheru â halen.

5. *Mewn ymddygiad.* 1 *Pedr iii. 2.* Wrth edrych ar eich ymarweddiad diwair chwi ynghyd ag ofn.

72. *Hol.*

72. *Hol.* Pa beth a waharddir yn y feithfed Gorchymmyn?

A. Mae y feithfed Gorchymmyn yn gwahardd pob anniwair feddyliau, geiriau, a gweithredoedd.

Mae Duw yn gwahardd pob], 1. Anniwair *feddyliau*. *Mat. v. 28.* Fod pob un a'r fydd yn edrych ar wraig iw chwennych hi, wedi gwneuthur eisoes odineb â hi yn ei galon.

2 Anniwair *eiriau*. *Eph. v. 4.* Na serthedd, nac ymadrodd ffol, na choeg ddigrifwch; pethau nid ydynt weddus.

3. A *gweithredoedd anniwair*. *Eph. v. 3.* Eithr godineb, a phob aflendid, neu gybydd-dra, na enwer chwaith yn eich plith, megis y gweddai i saint.

73. *Hol.* Pa un yw yr wythfed gorchymmyn?

A. Yr wythfyd gorchymmyn yw, — “Na le-
“dratta.” *Ecjod. xx. 15.*

74. *Hol.* Pa beth a ofynnir yn yr wythfed gorchymmyn?

A. Mae'r wythfed gorchymmyn yn gofyn cyfreithlon geisio gwellhau o honom ein golud a'n ystâd fydol ein hunain, ac eiddo eraill.

Mae Duw yn gofyn cyfreithlon], 1. Geisio gwellhau o honom ein golud a'n ystâd *fydol ein hunain*. *Rbus. xii. 17.* Darperwch bethau onest yngolwg pob dyn. — *Diar. xxvii. 23.* Edrych yn ddyfal ar dy anifeiliaid, a gofala am dy braidd.

2. Ac eiddo eraill. *Lef. xxv. 35.* A phan dlodo dy frawd gyd â thi, a llesgau o'i law; cynnorthwya ef. — *Deut. xxii. 1—4.* — *Phil. ii. 4.* Nac edrychwch bob un ar yr eiddoch eich hunain, eithr pob un ar yr eiddo eraill hefyd.

75. *Hol.* Pa beth a waharddir yn yr wythfed gorchymmyn?

A. Mae'r wythfed gorchymmyn yn gwahardd pa beth bynnag fydd, neu a all yn anghyfiawn rwystro ein golud, neu'n ystâd fydol ein hunain, neu eiddo ein cymmydog.

Mae Duw yn gwahardd pa beth bynnag], 1. Sydd neu a all yn anghyfiawn rwystro ein golud ein hunain. *1 Tim. v. 8.*

v. 8. Ac od oes neb heb ddarbod dros yr eiddo, ac yn enwedig ei deulu, efe a wadodd y ffydd, a gwaeth yw na'r diffydd. *Diar.* xxviii. 19. Y neb a ganlyno oferwyr, a gaiff ddigon o dlodi.

2. Neu eiddo ein cymmydog. *Diar.* xxi. 6. Trysorau a gefglir a thafod celwyddog, a chwelir megis gwagedd gan y neb sy'n ceisio angau. — *Job.* xx. 19, 20. Am iddo ddryllio, a gadaw y tlodion; ysglyfaethu rŷ nid adeiladodd: Diau na chaiff lonydd yn ei fol, na gweddill o'r hyn a ddymunodd. — *Eph.* iv. 28. Yr hwn a ladrattaodd, na ledtratted mwyach.

76. *Hol.* Pa un yw y nawfed gorchymmyn?

A. Y nawfed gorchymmyn yw, — “Na ddwg “gam dystiolaeth yn erbyn dy gymmydog.” *Ecsod.* xx. 16.

77. *Hol.* Pa beth a ofynnir yn y nawfed gorchymmyn?

A. Mae'r nawfed gorchymmyn yn gofyn amddiffyn a derchafu y gwirionedd rhwng y naill ddyn a'r llall, a'n henwau da ein hunain, ac eiddo ein cymmydog, yn enwedigol wrth ddwyn tyftiolaeth.

Mae Duw yn gofyn amddiffyn a derchafu], 1. Y gwirioneddi rhwng gwr a gwr. *Zech.* viii. 16. Dywedwch y gwir bawb wrth ei gymmydog.

2. A'n henwau da ein hunain. 1 *Pedr* iii. 16. A chennych gydwbybod dda; fel yn yr hyn y maent yn eich goganu megis drwgweithredwyr, y cywilyddio y rhai fydd yn beio ar eich ymarweddiad da chwi yng Nghrist. — *Act.* xxv. 10. A *Phaul* a ddywedodd, o flaen gorseddfainge *Cesar* yr wyf fi yn sefyll, lle y mae yn rhaid fy marnu: ni wnaethym i ddim cam a'r Iddewon.

3. Ac eiddo ein cymmydog. 3 *Ioan* 12. Y mae i *Ddeme-trius* air da gan bawb, a chan y gwirionedd ei hun: a ninnau hefyd ydym yn tyftiolaethu.

4. Yn enwedigol wrth ddwyn tyftiolaeth. *Diar.* xiv. 5—25. Tyft ffyddlon ni ddywed gelwydd. Tyft ffyddlon a weryd eneidiau.

78. *Hol.* Pa beth a waharddir yn y nawfed gorchymmyn?

A. Mae y nawfed gorchymmyn yn gwahardd

Tho
 Thomas Williams his 21 1899
 Williams his hand and pen and his

pa beth bynnag fydd yn rhwystr i'r gwirionedd, neu yn niweidiol i'n henw da ein hunain, neu eiddo ein cymmydog.

Mae Duw yn gwahardd pa beth bynnag fydd] 1. Yn rhwystr i'r gwirionedd. *Rbaf. iii. 13.* - A'u tatodau y gwnaethant ddichell.

2. Neu yn niweidiol i'n henw da ein hunain. *Job xxvii.*

5. Na atto Duw i mi eich cyfiawnhau chwi: oni threngwyf, ni symmudaf fy mherffeithrwydd oddiwrthyf.

3. Neu eiddo ein cymmydog. *Salm xv. 3.* Heb absennu a'i dafod, heb wneuthur drwg iw gymmydog, ac heb dderbyn enllib yn erbyn ei gymmydog. — *Lef. xix. 16.* Na saf yn erbyn gwaed dy gymmydog.

79. *Hol.* Pa un yw y degfed gorchymmyn?

A. Y degfed gorchymmyn yw, — “Na chwen-
“ nych dŷ dy gymmydog, na chwenych wraig
“ dy gymmydog, na'i wafanaethwr, na wafa-
“ naeth-ferch, na'i ych, na'i affyn, na dim ar
“ fydd eiddo dy gymmydog.” *Ecsod. xx. 17.*

80. *Hol.* Pa beth a ofynnir yn y degfed gorchymmyn?

A. Mae y degfed gorchymmyn yn gofyn cwbl fodlonrwydd i'n cyflwr ein hunain, gyd âg jawn a chariadus dymmer Ysbyrd tu ag at ein cymmydog, a'r cwbl fydd eiddo ef.

Mae Duw yn gofyn] 1. Cwbl fodlonrwydd i'n cyflwr ein hunain. *Heb. xiii. 5.* Bydded eich ymarweddiad yn ddiariangar; gan fod fodlon i'r hyn sy gennych. — *1 Tim. vi. 6.* Ond elw mawr yw duwioldeb gyda bodlonrwydd.

2. Ag iawn a chariadus dymmer Ysbyrd tuag at ein cymmydog, a'r cwbl fydd eiddo ef. *Rbaf. xii. 15.* Byddwch lawen gyda rhai fydd lawen, ac wylwch gyd â'r rhai sy'n wylo. *1 Cor. xiii. 4, 5, 6.* Y mae cariad yn hirymaros, yn gymmwynasgar: cariad nid yw yn cenfigennu; nid yw cariad yn ymfroftio, nid yw yn ymchwyddo. Nid yw yn gwneuthur yn anweddaidd, nid yw yn ceisio yr eiddo ei hun, ni chythrudir, ni feddwl ddrwg. Nid yw lawen am anghyfiawnder, ond cydlawenhau y mae a'r gwirionedd.

81. *Hol.* Pa beth a waharddir yn y degfed gorchymmyn?

A. Mae

*Je vous prie de garantir vos mandats du sceau et du Duple et de les
donner à messieurs de l'Université pour le Roi et l'Université et des*

A. Mae rhai pechodau ynddynt eu hunain, ac o herwydd amryw amgylchiadau yn eu trymbau, yn fwy erchyll yngholwg Duw na rhai eraill.

Mat. xix. 11. Yr hwn a'm traddodes i ti, fydd fwy ei bechod. — *Salm lxxviii. 17.* Er hynny chwanegafant etto bechu yn ei erbyn ef, gan ddigio'r goruchaf yn y diffeithwch. — *Ezec. viii. 6, 13, 15.*

84. *Hol.* Pa beth y mae pob pechod yn ei haeddu?

A. Mae pob pechod yn haeddu digofaint Duw, yn gyfal yn y byd hwn, a'r byd a ddaw.

Eph. v. 6. Canys oblegid y pethau hyn y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufudd-dod. *Gal. iii. 10.* Melldigedig yw pob un nid yw yn aros yn yr holl bethau a'scrifenir yn llyfr y ddeddf, i'w gwneuthur hwynt. — *Mat. xxv. 41.* Yna y dywed efe belyd wrth y rhai a fyddant ar y llaw aswy. Ewch oddiwrthyf, rai melldigedig, i'r tân tragywyddol, yr hwn a barattowyd i ddiabol ac i'w angylion.

85. *Hol.* Pa beth y mae Duw yn ei ofyn oddiwrthym fel y gallom ddiangc rhag ei ddigofaint a'i felldith fydd ddyledus i ni am bechod?

A. I ddiangc rhag digofaint a melldith Duw fydd ddyledus i ni am bechod, mae Duw yn gofyn gennym ffydd yn Jesu Grist, edifeirwch i fywyd, gyd â dyfal arfer o'r holl foddion oddi-allan, trwy ba rai y mae Crist yn cyfrannu i ni ddoniau prynedigaeth.

1. Mae Duw yn gofyn gennym ffydd yn Jesu Grist ac edifeirwch i fywyd. *Act. xx. 21.* Gan dystiolaethu i'r *Iddewon*, ac i'r *Groegiaid* belyd, yr edifeirwch fydd tuag at Dduw, a'r ffydd fydd tuag at ein Harglwydd Jesu Grist. — *Diar. ii. 1—5.* Fy mab, os derbyni di fy ngeiriau, os cuddi fy ngorchymmynion gyda thi; Fel y parech i'th glust wrando ar ddoethineb, ac y gogwyddech dy galon at ddeall; Ie, os gwaeddu ar ol gwybodaeth, os cyfodi dy les am ddeall: Os ceisi hi fel arian, os chwili am dani fel am drysorau cuddiedig. Yna y cei ddeall ofn yr Arglwydd, ac y cei wybodaeth o Dduw. — *Diar. viii. 32—35.*

86. *Hol.* Pa beth yw ffydd yn Jesu Grist?

A. Ffydd yn Jesu Grist yw Grâs iachusol, trwy ba un yr ydym yn ei dderbyn ef, ac yn gorphwys arno ef yn unig am Jechydwriaeth, fel y cynnigir efe i ni yn yr Efengyl.

1. Ffydd yn Jesu Grist yw gras iachusol. *Heb. x. 39.*
Eithr

Eithr nid ydym ni o'r rhai fy yn tynnu yn ol i golledigaeth; *namyn o ffydd i gadwedigaeth yr enaid.*

2. Trwy ffydd yr ydym yn derbyn Jesu Grist. *Ioan i. 12.* Ond cynnifer ac a'i derbyniasant ef, *efe a roddes iddynt allu i fod yn feibion i Dduw, sef i'r sawl a gredant yn ei enw ef.*

3. Trwy ffydd yr ydym yn gorphwys arno ef yn unig am Iechydwriaeth. *Esay xxvi. 3, 4.* Ti a gedwi mewn tangnefedd heddychol yr hwn sydd a'i feddylfryd arnat ti; am ei fod yn ymd liried ynot. Ymddiriedwch yn yr Arglwydd byth. *Phil. iii. 9.* Ac i'm ceir ynddo ef heb fy nghyfiawnder fy hun, yr hwn sydd o'r gyfraith, ond yr hwn sydd trwy ffydd Crist, sef y cyfiawnder fy o Dduw trwy ffydd.

4. Trwy ffydd yr ydym yn derbyn ac yn gorphwys ar Grist *fel y cynnigir ef e i ni yn yr efengyl.* *Esay xxxiii 22.* Canys yr Arglwydd yw ein Barnwr, yr Arglwydd yw ein Deddfwr, yr Arglwydd yw ein Brenhin ef e a'n ceidw.

87. *Hol.* Pa beth yw edifeirwch i fywyd?

A. Edifeirwch i fywyd yw grâs jachusol, trwy ba un y mae pechadur dan wir deimlad o'i bechod, ac ystyriaeth o drugaredd Duw yng Nghrist, gyd â gofyd a chafineb at bechod, yn troi oddiwrtho at Dduw, gan gwbl fwriadu ac ymegnio i fyw bywyd newydd.

Edifeirwch i fywyd], 1. Yw *gras jachusol.* *Aët. xi. 18.* Fe roddes Duw gan hynny i'r cenhedloedd hefyd edifeirwch i fywyd.

2. Ag sydd yn tarddu oddiwrth wir *deimlad* o bechod. *Aët. ii. 37.* Hwythau wedi clywed hyn, a ddwys-bigwyd yn eu calon, ac a ddywedasant wrth *Pedr*, a'r Apostolion eraill, Ha wŷr frodyr, beth a wnawn ni?

3. Ac oddiwrth wir ystyriaeth o drugaredd Duw yng Nghrist. *Joel ii. 12. 13.* Dychwelwch attaf fi a'ch holl galon, ag ymryd hefyd ac ag wylofain, ac â galar. A rhwygwch eich calon, ac nid eich dillad: ac ymchwelwch at yr Arglwydd eich Duw; o herwydd grasslawn a thrugarog yw ef e, hwyrffrydig i ddigofaint, a mawr ei drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg.

4. Trwy edifeirwch mae'r pechadur, gyd a gofid a chafineb at bechod yn troi oddiwrtho at Dduw. *Jer. xxxi.*

xxxi. 18. 19. Dychwel di fi, a mi a ddychwelir; oblegid ti yw yr Arglwydd fy Nuw. Yn ddiau wedi i mi ddychwelyd mi a edifarhais; ac wedi i mi wybod mi a darewaist fy morddwyd: myfi a gywilyddiwyd, ac a waradwyddwyd hefyd, am i mi ddwyn gwarth fy jeuengŷtyd. *Ezec.* xxxvi. 31.

5. Gan gwbl fwriadu, ac ymegnio i fyw *bywyd newydd.* *Salm* cxix. 59. Meddyliais am fy ffyrdd, a throais fy nhraed at dy dyfiolaethau di.

88. *Hol.* Pa rai yw y moddion oddiallan, trwy ba rai y mae Crist yn cyfrannu i ni ddoniau prynedigaeth?

A. Y moddion arferol oddiallan, trwy ba rai y mae Crist yn cyfrannu i ni ddoniau prynedig-aeth ydynt ei ordinhadau, yn enwedigol y gair, Sacramentau a gweddi; y rhai oll a wnair yn nerthol i'r etholedigion er Jechydwriaeth.

Mat. xxviii. 19, 20. Ewch gan hynny a dysgwch yr holl genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw'r Tâd, a'r Mâb, a'r Ysbryd glan; Gan ddyfsgu iddynt gadw pob peth a'r orchymynais i chwi. — *Act.* ii. 41, 42. Yna y rhai a dderbyniafant ei air ef yn ewyllysgar a fedyddiwyd: Ac yr oeddynt yn parhau yn athrawiaeth ac yng-hymdeithas yr Apostolion, ac yn torri bara, ac mewn gweddïau.

89. *Hol.* Pa fodd y gwnair y gair yn nerthol i Jechydwriaeth?

A. Mae Yspryd Duw yn gwneuthur darlenniad, yn enwedig pregethiad y gair yn fodd rhinweddol i argyhoeddi ac i droi pechaduriaid, ac i w ha-deiladu hwynt mewn sancteiddrwydd a diddanwch trwy ffydd i Jechydwriaeth.

Mae darlenniad a phregethiad gair Duw yn fodd rhinweddol, trwy Yspryd Duw] 1. I argyhoeddi, ac i droi pechaduriaid. *Salm* xix. 7. Cyfraith yr Arglwydd fydd berffaith, yn troi'r enaid: tyfiolaeth yr Arglwydd fydd sicr, ac yn gwneuthur y gwirion yn ddoeth. — *Neb.* viii. 8. — *Rbuf.* x. 14.

2. Ac i adeiladu y feintiau mewn sancteiddrwydd a diddanwch. 1 *Theff.* i. 6. A chwi a aethoch yn ddilyn-wyr

wŷr i ni, ac i'r Arglwydd, wedi derbyn y gair mewn gorthrymder mawr, gyd â llawenydd yr Yspryd Glan. — *Rhuf* xv. 4. Canys pa bethau bynnag a ysgrifenydd o'r blaen, er addysg i ni yr ysgrifenydd hwynt, fel trwy amynedd a diddanwch yr ysgrythurau y gallem gael go-baith.

3. A hynny trwy ffydd i *Jechydwriaeth*. *Rhuf*. i. 16. Canys nid oes arnaf gywilydd o Efengyl Crist: oblegid gallu Duw yw hi er jechydwriaeth, i bob un a'r fydd yn credu. — 2 *Tim*. iii. 15, 16. Ac i ti er yn fachgen wybod yr ysgrythyr lân, yr hon fydd abl i'th wneuthur di yn ddoeth i Jechydwriaeth, trwy'r ffydd fydd yng Nghrist Jesu. Yr holl ysgrythur fydd wedi ei rhoddi gan Ys-
prydoliaeth Duw ac fydd fuddiol i athrawiaethu, i ar-
gyhoeddi, i geryddu, i hyfforddi mewn cyfiawnder.

90. *Hol*. Pa fodd y mae y gair iw ddarllen, ac iw wrando fel y byddo yn effeithiol i Jechydwriaeth?

A. Fel y byddo y gair yn effeithiol i Jechydwriaeth rhaid i ni ddal sylw arno gyd â diwydrwydd, paratoad, a gweddi, ei dderbyn ef trwy ffydd a chariad, ei ofod ef i fynu yn ein calonau, a'i arfer ef yn ein bucheddau.

Diar. viii. 34. Gwyn ei fyd y dyn a wrandawo arnaf, ac a willo yn ddyfal beunydd wrth fy nrysau gan war-chod wrth byst fy mhyrth i.

1. Rhaid i ni ddal sylw arno gyd â diwydrwydd, a pharatoad. 1 *Pedr* ii. 1, 2. Wedi rhoi heibio gan hynny bob drygioni, a phob twyll, a rhagrith, a chynfigen, a phob gogan air, Fel rhai bychain newydd-eni, chwen-nychwch ddiwyll laeth y gair, fel y cynnyddoch trwyddo ef.

2. Rhaid i ni ddal sylw arno gyd â gweddi. *Salm* cxix. 18. Datguddia fy llygaid, fel y gwelwyf bethau rhyfedd allan o'th gyfraith di.

3. Rhaid i ni dderbyn ef trwy ffydd. *Heb*. iv. 2. Y gair a glybuwyd ni bu fuddiol iddynt hwy, am nad oedd wedi ei gyd-dymheru a ffydd yn y rhai a'i clywsant.

4. A chariad. 2 *Theff*. ii. 10. Na dderbyniafant ga-riad y gwirionedd, fel y byddent gadwedig.

5. Rhaid i ni ofod ef i fynu yn ein calonau. *Salm* cxix.

cxix. 11. Cuddiais dy ymadroddion yn fy nghalon, fel na phechwn i'th erbyn.

6. Rhaid i ni arfer ef yn ein *bucheddu*. *Jago* i. 25. Eithr yr hwn a edrych ar berffaith gyfraith rhydd-did, ac a barhao ynddi, hwn heb fod yn wrandawr anghofus, ond gwneuthurwr gweithred, efe a fydd ddedwydd yn ei weithred. — *Luc* viii. 15. A'r hwn ar y tir da, yw rhai hyn, y rhai a chalon hawddgar a da, ydynt yn gwrandaw'r gair, ac yn ei gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy amynedd.

91. *Hol*. Pa fodd y mae y Sacramentau yn dyfod i fod yn foddion effeithiol i Jechydwriaeth?

A. Y mae y Sacramentau yn dyfod i fod yn foddion effeithiol i Jechydwriaeth, nid trwy un rhyw rinwedd ynddynt hwy, neu yn yr hwn fydd yn eu gweinidogaethu hwynt, ond yn unig trwy fendith Crist, a gweithrediad ei Ysryd ef, yn yr rhai a'u derbyniant hwy trwy ffydd.

1. Nid yw y Sacramentau yn effeithiol i Jechydwriaeth trwy un rhyw rinwedd ynddynt hwy, neu yn yr rhai fydd yn eu gweinidogaethu hwynt. *1 Cor.* iii. 7. Felly nid yw yr hwn fydd yn plannu ddim, na'r hwn fydd yn dwfrhâu, ond Duw yr hwn fydd yn rhoi y cynnydd.

2. Ond yn unig trwy fendith Crist, a gweithrediad ei Ysryd ef, yn yr rhai a'u derbyniant hwy trwy ffydd. *1 Pedr* iii. 21. Cyffelybiaeth cyfattebol i'r hwn fydd yr awr hon yn ein bachub ninnau. Sef bedydd (nid bwrw ymaith fudreddi'r cnawd, eithr ymatteb cydwybod dda tuag at Dduw) trwy adgyfodiad Jesu Grist.

92. *Hol*. Pa beth yw Sacrament?

A. Ordinhad sanctaidd yw y Sacrament a osodwyd gan Grist ymha un, trwy arwyddion golygus, y gosodir ger bron, y felir, ac y cymhwysir Crist, a doniau y Cyfammod newydd at y credadwy.

1. Ordinhad o ofodiad Crist yw y Sacrament ymha un y gosodir Crist a doniau y Cyfammod newydd ger bron y credadwy trwy arwyddion golygus. *Gen.* xvii. 10. Dymma fy nghyfammod a gedwch rhyngof fi a chwi, a'th had ar dy ol di: enwaedir pob gwrryw o honoch chwi.

2. Ymha un y felir, ac y cymhwysir Crist, a doniau y cyfammod

cyfammod newydd at y credadwy. *Rhuf.* iv. 11. Ac eise a gymmerth arwydd yr enwaediad yn infel cyfiawnder y ffydd yr hon oedd ganddo yn y dienwaediad.

93. *Hol.* Pa rai yw Sacramentau y Testament newydd?

A. Sacramentau y Testament newydd ydynt, bedydd a swpper yr Arglwydd.

1. Sacrament y Testament newydd yw *Bedydd*. *Marc* xvi. 16. Y neb a gredo ac a fedyddier a fydd gadwedig.

2. Sacrament y Testament newydd yw *Swpper yr Arglwydd*. *1 Cor.* xi. 23. Canys myfi a dderbyniais gan yr Arglwydd yr hyn hefyd a draddodais i chwi; bod i'r Arglwydd Jesu, y nos y bradychwyd ef, gymmeryd bara.

94. *Hol.* Pa beth yw Bedydd?

A. Bedydd yw Sacrament, yn yr hwn y mae golchiad â dwfr yn enw'r Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glân, yn arwyddocau, yn felio ein himpiad i mewn yng Nghrist, a'n bod yn gyfrannog o ddoniau y cyfammod grâs, a'n rhwymedigaeth i fod yn eiddo'r Arglwydd.

Bedydd] 1. Yw Sacrament yn yr hwn y mae golchiad â dwfr yn enw'r Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glân. *Math.* xxviii. 19. Ewch gan hynny a dysgwch yr holl genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw'r Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glân.

2. Yn arwyddocau, ac yn felio ein himpiad yng Nghrist, a'n bod yn gyfrannog o ddoniau y cyfammod grâs. *Rhuf.* vi. 3. Oni wyddoch chwi, am gynnifer o honom ag a fedyddiwyd i Grist Jesu, ein bedyddio ni iw farwolaeth ef.—*Gal.* iii. 27. Canys cynnifer o honoch ag a fedyddiwyd yng Nghrist a wisgafoch Grist.

3. A'n rhwymedigaeth i fod yn eiddo'r Arglwydd. *Rhuf.* vi. 4. Claddwyd ni gan hynny gyd ag ef trwy fedydd i farwolaeth; fel megis ag y cyfodwyd Crist o fwrw trwy ogoniant y Tad, felly y rhodiom ninnau hefyd mewn newydd-dedebuchedd.

95. *Hol.* I bwy y mae Bedydd iw weinidogaethu?

A. Nid yw Bedydd iw weinidogaethu i neb allan

Sacramentau y Testament Newydd

allan o'r eglwys weledig, nes iddynt broffesu eu ffydd yng Nghrist, ac ufudd-dod iddo ef. Ond fe a ddylid bedyddio plant y rhai fydd yn aelodau o'r eglwys weledig.

1. Nid yw Bedydd iw weinidogaethu i neb *allan o'r eglwys weledig* nes iddynt *broffesu eu ffydd yng Nghrist, ac ufudd-dod iddo ef.* *Act. ii. 41.* *Yna y rhai a dderbyniasant ei air yn ewyllysgar a fedyddiwyd.*

2. Fe a ddylid bedyddio plant y rhai fydd yn aelodau o'r eglwys weledig. *Gen xvii. 7—10.* Cadarnhaf hefyd fy nghyfammod rhyngof a thi, ac a'th had ar dy ol di, i fod yn Dduw i ti ac i'th had ar dy ol di, dyma fy nghyfammod a gedwch rhyngof fi a chwi, a'th had ar dy ol di: enwaedir pob gwrryw o honoch chwi.—*Act ii. 38.* A Phedr a ddywedodd wrthynt, *Edifarhewch, a bedyddier pob un o honoch yn enw Jesu Crist, er maddeuant pechodau; a chwi a dderbyniwch ddawn yr Yspryd Glan.* —*1 Cor. vii. 14.*

96. *Hol.* Pa beth yw Swpper yr Arglwydd?

A. Swpper yr Arglwydd Sacrament yw, yn yr hwn, trwy rod-di a derbyn bara a gwin, yn ol ordinhad Crist, y dangosir ei farwolaeth ef, ac y gwneir y derbynwyr teilwng, nid mewn modd corphorol a chnawdol, ond trwy ffydd, yn gyfrannog o'i gorph a'i waed ef, a'i ddoniau iw maeth ysprydol a'u cynnydd mewn gras.

1. *Swpper yr Arglwydd Sacrament* yw, yn yr hwn, trwy rod-di a derbyn *Bara a Gwin*, yn ol ordinhad Crist, y dangosir ei farwolaeth ef. *Luc. xxii. 19, 20.* Ac wedi iddo gymmeryd bara, a rhoi diolch, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, *Hwn yw fy nghorph*, yr hwn yr ydys yn ei rod-di drosoch: gwnewch hyn er coffa am danaf. Yr un modd y cwppan hefyd wedi swpperu, gan ddywedyd, y cwppan hwn yw y Testament newydd yn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys yn ei dywallt drosoch.

2. Ac y gwneir y derbynwyr teilwng, nid mewn modd corphorol a chnawdol ond trwy ffydd, yn gyfrannog o'i gorph a'i waed ef, a'i ddoniau iw maeth ysbrydol, a'u cynnydd mewn gras. *1 Cor. x. 16.* Phiol y fendith yr hon a fendigwn onid cymmun gwaed Crist ydyw? Y bara yr ydym yn ei dorri, onid cymmun corph Crist yw?

97. *Hol.* Pa beth a ofynnir gogyfer â theilwng dderbyniad o Swpper yr Arglwydd.

A. Gofynnir gan y fawl fy'n chwennych derbyn Swpper yr Arglwydd yn deilwng, i holi eu hunain o'u gwybodaeth i ddirnad corph yr Arglwydd, eu ffydd i ymborthi arno, a'u hedifeirwch, eu cariad, a'u hufudd-dod newydd, rhag trwy ddyfod yn anheilwng iddynt fwytta ac yfed barnedigaeth iddynt eu hunain.

1. Gofynnir ganthynt i holi eu hunain o'u gwybodaeth i ddirnad corph yr Arglwydd. 1 *Cor.* xi. 28, 29. Eithr holed dyn ef ei hun; ac felly bwyttaed o'r bara, ac yfed o'r cwppan. Canys yr hwn fydd yn bwytta ac yn yfed yn anheilwng fydd yn bwytta ac yn yfed barnedigaeth iddo ei hun, *amnad yw yn iawn farnu corph yr Arglwydd.*

2. Ac o'u ffydd i ymborthi arno. 2 *Cor.* xiii. 5. Profwch chwydychwi eich hunain, a ydych yn y ffydd.

3. Ac o'u cariad. 1 *Cor.* xi. 18, 20. Yr ydwyf yn clywed fod ymrafaelion yn eich mysg chwi. Pan fyddoch chi gan hynny yn dyfod ynghyd i'r un lle, nid bwyttta swpper yr Arglwydd ydyw hyn.

4. Ac o'u hedifeirwch. 1 *Cor.* xi. 31. Canys pe iawn farnem ni ein hunain, ni'n bernid.

5. Ac o'u hufudd-dod newydd. 1 *Cor.* v. 8. Am hynny cadwn wyl, nid â hen lefain, nac â lefain malais a drygioni; ond a bara croyw purdeb a gwirionedd.

6. Rhag trwy ddyfod yn anheilwng, iddynt fwytta ac yfed barnedigaeth iddynt eu hunain. 1 *Cor.* xi. 27. Pwy bynnag a fwyttao'r bara hwn, neu a yfo gwppan yr Arglwydd yn anheilwng. Euog fydd o gorph a gwaed yr Arglwydd.

68. *Hol.* Pa beth yw gweddi?

A. Gweddi yw offrymmiad o'n deifyfiadau i Dduw am bethau fydd gyttun a'i ewylllys ef, yn enw Crist, gyd â chyfaddefiad o'n pechodau ni, a diolchgar gydnabyddiaeth o'i drugareddau.

Gweddi], 1. Yw offrymmiad o'n deifyfiadau i Dduw. *Salm* lxii. 8. Gobeithiwch ynddo ef bob amfer, o bobl, *tywellsawch eich calon ger ei fron ef*: Duw fydd noddfa i ni.

2. Yw offrymmiad o'n deifyfiadau i Dduw am bethau fydd gyttun a'i ewylllys ef. *Rhuf.* viii. 27. A'r hwn fydd yn

yn chwilio'r calonnau, a wŷr beth yw meddwl yr Yf-
bryd; Canys y mae efe yn ol ewyllys Duw yn erfyn dros y
saint.

3. Yn enw Crist. *Ioan* xvi. 23. Pa beth bynnag a
ofynnoch i'r Tad yn fy enw, efe a'i rhydd i chwi.

4. Gyda chyfaddefiad o'n pechodau. *Dan* ix. 4. A
gweddiais ar yr Arglwydd fy Nuw a chyffesais. — *Salm*
xxxii. 5, 6.

5. A diolchgar gydnabyddiaeth o drugareddau Duw. —
Phil. iv. 6. Na ofelwch am ddim, eithr ymhob peth mewn
gweddi ac ymbil gyda diolchgarwch, gwneier eich dei-
fyfiadau chwi yn hysbys ger bron Duw.

99. *Hol.* Pa reol a roddodd Duw i'n cyfar-
wyddo mewn gweddi?

A. Mae holl air Duw yn wafanaethgar i'n cy-
farwyddo mewn gweddi, ond y rheol enwedigol
o gyfarwyddiad yw y ffurf honno o weddi a
ddyfgodd Crist iw ddyfgyblion, yr hon a elwir yn
gyffredin, gweddi yr Arglwydd.

1. Mae holl air Duw yn wafanaethgar i'n cyfarwyddo
mewn gweddi. 1 *Ioan* v. 14. A hyn yw'r hyfder sydd
gennym tuag atto ef: ei fod ef yn ein gwranddo ni os go-
fynnawn ddim yn ol ei ewyllys ef.

2. Ond rheol enwedigol o gyfarwyddiad yw y ffurf
honno o weddi, a elwir yn gyffredin gweddi yr Arglwydd.
Mat. vi. 9—13. Am hynny gweddiwch chwi fel hyn:
“Ein Tad yr hwn wyt yn y nefoedd, sancteiddier dy enw.
“Deled dy deyrnas. Gwneler dy ewyllys, megis yn y
“nef, felly ar y ddaear hefyd; dyro i ni heddyw ein
“bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, fel y
“maddeuwn ninnau i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i
“brofedigaeth; eithr gwared ni rhag drwg. Canys
“eiddot ti yw'r deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, yn
“oes oesoedd.” Amen.

100. *Hol.* Pa beth y mae rhagymadrodd gweddi
yr Arglwydd yn ei ddyfsgu i ni?

A. Mae rhagymadrodd gweddi yr Arglwydd,
sef (*ein Tad yr hwn wyt yn y Nefoedd*) yn ein
dyfsgu ni i nefau at Dduw gyd â phob sanctaidd
barch, a hyder, megis plant at eu Tâd abl a
pharodol

pharodol i'n cynnorthwy ni, ac y dylem ni weddio gyda, a thros eraill.

Rhagymadrodd gweddi yr Arglwydd, yw, *Mat. vi. 9.* (*Ein Tad yr hwn wyt yn y nefoedd*) yn ein dysgu ni], 1. I nefau at Dduw gyda phob *sanctiaidd barch.* *Esay. lxiv. 9.* Na ddigia Arglwydd, yn ddirfawr, ac na chofia anwiredd yn dragywydd: wele, edrych, attolwg, dy bobl di ydym ni oll.

2. I nefau at Dduw gyda phob *sanctiaidd hyder.* — *Rhuf. viii. 15.* Canys ni dderbyniaf och Ysbryd caethiwed drachefn i beri ofn: eithr derbyniaf och Ysbryd mabwyfiad, trwy'r hwn yr ydym yn llefain, Abba, Dad.

3. I nefau at Dduw megis plant at eu Tad, abl a pharodol i'n cynnorthwyo. *Luc xi. 13.* Os chwychi gan hynny, y rhai ydych ddrwg, a fedrwc hoi rhoddion da i'ch plant chwi, pa faint mwy y rhydd eich Tad o'r nef yr Ysbryd glan i'r rhai a ofynno ganddo?

4. Ac y dylem ni weddio gyda, a thros eraill. *Eph. vi. 18.* Gan weddio bob amser a phob rhyw weddi a deifyfiad yn yr Ysbryd, a bod yn wiliadwrus at hyn yma, trwy bob dyfal-bara, a deifyfiad dros yr holl faint.—*Tim. ii. 1, 2.*

101. *Hol.* Am ba beth yr ydym yn gweddio yn y deifyfiad cyntaf?

A. Yn y deifyfiad cyntaf, fef (*sancteiddier dy enw*) yr ydym yn gweddio ar i Dduw ein nerthu ni ac eraill iw ogoneddu ef yn yr hyn oll y mae efe yn ei wneuthur ei hun yn adnabyddus i ni, ac iddo ef drefnu pob peth iw ogoniant ei hun.

Y deifyfiad cyntaf yw, Sancteiddier dy enw], 1. Ymhaun yr ydym yn gweddio ar i Dduw ein nerthu ni ac eraill iw ogoneddu ef yn yr hyn oll y mae efe yn ei wneuthur ei hun yn adnabyddus i ni. *Salm lxxvii. 1—3.* Duw a drugarhao wrthym, ac a'n bendithio; a thywynned ei wyneb arnom. Fel yr adwaener dy ffordd ar y ddaear a'th Jechydwriaeth ymhlith yr holl genhedloedd. Molianned y bobl di o Dduw; molianned yr holl bobl dydi.

2. Yr ydym hefyd yn gweddio ar i Dduw drefnu pob peth iw ogoniant ei hun. *Rhuf. xi. 36.* Canys o hono ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef, y mae pob peth. Iddo ef y byddo gogoniant yn dragywydd. Amen.

Thomas Williams The Williams his book

102. *Hol.* Am ba beth yr ydym yn gweddio yn yr ail deifyfiad ?

A. Yn yr ail ddeifyfiad, sef (*deled dy Deyrnas*) yr ydym yn gweddio am ddinystrio teyrnas Satan a derchafu teyrnas Gras ; gael o honom ni ac eraill ein dwyn i mewn iddi, a'n cadw ynddi, ac i deyrnas y gogoniant ddyfod ar frŷs.

Yr ail ddeifyfiad yw, *Deled dy deyrnas. Mat. vi. 10.*

1. Ymha un yr ydym yn gweddio am ddinystrio teyrnas Satan. *Salm lxxviii. 1.* Cyfoded Duw, gwasgarer ei elynion a ffoed ei gaseion o'i flaen ef.

2. Yr ydym hefyd yn gweddio ar i Dduw dderchafu teyrnas gras. *Salm li. 18.* Gwna ddaioni yn dy ewyllys-garwch i Seion : adeilada furiau Jerusalem.

3. A chael o honom ni ac eraill ein dwyn i mewn iddi, a'n cadw ynddi. 2 *Theff. iii. 1.* Bellach, frodyr, gweddiwch drosom ni, ar fod i air yr Arglwydd redeg, a chael gogonedd, megis gyda chwithau. *Rbus. x 1.* Oh frodyr, gwir ewyllys fy nghalon, a'm gweddi ar Dduw dros yr Israel sydd er jechydwriaeth.

4. Ac i deyrnas y gogoniant ddyfod ar frŷs. *Dad. xxii. 20.* Yn wir, yr wyf yn dyfod ar frŷs. Amen. Yn wir, tyred Arglwydd Jezu.

103. *Hol.* Am ba beth yr ydym yn gweddio yn y trydydd deifyfiad ?

A. Yn y trydydd deifyfiad, sef (*gwneler dy ewyllys megis yn y nef felly ar y ddaear hefyd.*) yr ydym yn gweddio am i Dduw trwy ei Ras i'n gwneuthur ni yn abl ac yn ewyllysgar i wybod, i ufuddhau, ac i ymostwng iw ewyllys ef mewn pob peth, megis y mae'r Angylion yn y nef yn gwneuthur.

Y trydydd deifyfiad yw, *gwneler dy ewyllys megis yn y nef felly ar y ddaear hefyd. Mat. vi. 10.]* 1. Ymha un yr ydym yn gweddio am i Duw trwy ei ras i'n gwneuthur ni yn abl, ac yn ewyllysgar i wybod, i ufuddhau ei ewyllys ef mewn pob peth. *Salm cxix. 34—36.* Gwna i mi ddeall, a chadwaf dy gyfraith : ie, cadwaf hi a'm holl galon. Gwna i mi gerdded yn llwybr dy orchymynion : canys ynddo y mae fy ewyllys. Gostwng fy nghalon at dy dystiolaethau.

2. Ac

Hol:

2. Ac i ymostwng iw ewyllys ef mewn pob peth megis y mae'r angylion yn y nef yn gwneuthur. *Aët. xxi. 14.* *A chan na ellid ei berfswadio*, ni a beidiafom, gan ddywedyd, ewyllys yr Arglwydd a wneler.—*Job i. 21.* Yr Arglwydd a roddodd, a'r Arglwydd a ddygodd ymaith; bendigedig fyddo enw'r Arglwydd. — *Salm ciii. 20, 22.* Bendithiwrch yr Arglwydd ei angylion ef, cedyrn o nerth, yn gwneuthur ei air ef, gan wrando ar leferydd ei air ef. Bendithiwrch yr Arglwydd yn ei holl weithredoedd ef, ymhob man o'i lywodraeth.

104. *Hol.* Am ba beth yr ydym yn gweddio yn y pedwarydd deifyfiad?

A. Yn y pedwarydd deifyfiad, fef (*dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol*) yr ydym yn gweddio ar i ni o rad Rodd Duw, dderbyn rhan gymhedrol o bethau da y bywyd hwn, a mwynhau ei fendith ef gyda hwynt.

Y pedwarydd deifyfiad yw, *Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. Mat. vi. 11.]* 1. Ymha un yr ydym yn gweddio ar i ni o rad rodd Duw, dderbyn rhan gymhedrol o bethau da y bywyd hwn. *Diar. xxx. 8.* *Tynn ymbell oddiwrthyfswagedd a chelwydd*; na ddyro i mi na thlodi, na chyfoeth portha fi a'm digonedd o fara.

2. A mwynhau ei fendith ef gyda hwynt. *Salm xc. 17.* A bydded prydferthwch yr Arglwydd ein Duw arnom: a threfna weithred ein dwylaw ynnom ni; ie trefna waith ein dwylaw. — *1 Tim. iv. 4.*

105. *Hol.* Am ba beth yr ydym yn gweddio yn y pummed deifyfiad?

A. Yn y pummed deifyfiad, fef (*A maddeu i ni ein Dyledion, fel y maddeuwn ninnau i'n Dyledwyr*) yr ydym yn gweddio, ar i Dduw er mwyn Crist, faddeu yn rhad ein holl Bechodau ni, yr hwn yn hytrach, yr ydym yn cymmeryd calon i ofyn, oblegid fod Duw, trwy Ras yn ein nerthu ni o'r Galon i faddeu i eraill. *Mat. vi. 12.*

1. Ymha un yrydym yn gweddio, ar i Dduw er mwyn Crist faddeu yn rhad ein holl bechodau ni. *Salm li. 1.* Trugarha wrthyf o Dduw, yn ol dy drugarogrwydd: yn ol lliaws dy dofturiaethau, dilea fy anwireddau.

2. Yr

2. Yr hwn yn hytrach, yr ydym yn cymmeryd calon i ofyn; oblegid fod Duw trwy *Ras* yn ein nerthu ni o'r galon i *faddau i eraill*. *Mat. vi. 14.* Oblegid o's maddauwch i ddynion eu camweddau, eich Tad nefol a faddau hefyd i chwi.

106. *Hol.* Am ba beth y gweddiwn yn y chweched deisyfiad?

A. Yn y chweched deisyfiad, fef (*Ac nac arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni rhag drwg*) yr ydym yn gweddio, ar i Dduw naill ai ein cadw ni rhag ein temptio i Bechod, neu ein cynnal a'n gwared ni pan ein temptier.

Y chweched deisyfiad yw, *Ac nac arwain ni i brofedigaeth eithr gwared ni rhag drwg. Mat. vi. 13*] 1. Ymha un yr ydym yn gweddio, ar i Dduw naill ai ein cadw ni rhag ein temptio i bechod. *Mat. xxvi. 41.* Gwiliwch a gweddiwch, fel nad eloch i brofedigaeth. — *Salm xix. 13.* Attal hefyd dy was oddiwrth bechodau rhyfygus: na arglwyddiaethont arnaf.

2. Neu ein cynnal a'n gwared ni pan ein temptier. *Salm li. 10, 12.* Crea galon lan ynof, O Dduw; ac adnewdda Ysbryd uniawn o'm mewn. Dyro drachefn i mi orfoledd dy Jechydwrriaeth; ac a'th hael Ysbryd cynnal fi.

107. *Hol.* Pa beth y mae diwedd glo gweddi'r Arglwydd yn ei ddysgu i ni?

A. Mae diwedd glo gweddi yr Arglwydd, fef (*Canys eiddot ti yw'r Deyrnas, a'r Nerth, a'r Gogoniant yn oes oesoedd. Amen.*) yn dysgu i ni gymmeryd calon i weddio ar Dduw yn unig, ac yn ein gweddiau iw foliannu ef, gan roddi iddo ef y Deyrnas, y Nerth, a'r Gogoniant; ac mewn tyfio laeth o'n dymuniad, a'n sicrwydd y cawn ein gwrando, yr ydym yn dywedyd, Amen.

Diwedd glo gweddi yr Arglwydd yw, *Canys eiddot ti yw deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant yn oes oesoedd. Amen. Mat. vi. 13.]* 1. Ymha un ein dysgir i gymmeryd calon i weddio ar Dduw yn unig. *Dan. ix. 18, 19.* Nid o herwydd ein cyfiawnderau ein hun yr ydym ni yn tywallt ein gweddiau ger dy fron: eithr o herwydd dy anil

aml drugareddau. Clyw, Arglwydd; arbed, Arglwydd: ystyr, o Arglwydd, a gwna, na oeda er dy fwyn dy hun, O fy Naw.

2. Fe'n dysgir hefyd yn ein gweddïau iw foliannu ef gan roddi iddo ef y *deyrnas*, y *nerth*, a'r *gogoniant*. 1 Cron. xxix. 11, 13. I ti, Arglwydd y mae mawredd, a gallu, a gogoniant, a goruchafiaeth, a harddwch: canys y cwbl yn y nesoedd, ac yn y ddaear sydd eiddot ti; Ac yn awr, ein Duw ni, yr ydym ni yn dy foliannu, ac yn clodfodi dy enw gogoneddus.

3. Ac hefyd mewn tyftiolaeth o'n *dymuniad*, a'n *siarwydd* y cawn ein gwrando, yr ydym yn dywedyd, *Amen*. 1 Cor. xiv. 16. Canys os bendithi a'r Ysbryd, pa wedd y dywed yr hwn sydd yn cyflawni lle'r anghyfarwydd, *Amen*, ar dy ddodiad diolch, gan na's gŵyr beth yr wyt yn ei ddywedyd? — *Dad*. xxii. 20, 21. *Amen*. Yn wir, tyred Arglwydd Jesu. Gras ein Harglwydd ni Jesu Grist fyddo gydâ chwi oll. *Amen*.

DIWEDD.

Llyfrau a argraphwyd, ac ar werth gan J. Ross, yn Heol Awst, yn Nghaerfyrddin; gydag Elw rhesymmol i'r rhai a bryno amryw ynghyd.

Achos Babanod yn cael ei ddadleu, ei eglurhau, a'i amddiffyn: neu Gyffondeb Cydgordiol holl Rhannau yr Ysgrythrau Sanctaidd, dros Harwl gyfammodol, *Aelodaeth eglwysig, a Bedydd Babanod y Ffyddloniaid*, Prîs 6^d. — *Ocheneidiau o Uffern*, neu Esboniad ar Ddammeg y Goludog a Lazarus, Prîs 8d. — *Y Ffigys-bren anffrwythlon*, neu Esboniad ar Ddammeg y Ffigys-bren diffwrth, Prîs 4d. — *Y Rbedegwr Ysbrydol*, Prîs 4d. Y tri Llyfr rhagorol hyn o Waith John Bunyan. — *Dwy Bregeth, sef, Crist ym Mreichiau'r Credadyn*, gan Eben. Erskine. A *Dadl Ffydd ar Air a Chyfammod Duw*, gan Ralph Erskine, Prîs 6^d. — *Derchasiad y Credadyn merwn Cyfiawnder cyfrifol*, gan Ebenezer Erskine, Prîs 2^d. — *Crist Bywyd y Cristion*, wedi ei osod allan mewn dwy Bregeth ar Phil. I. 21. gan Weinidog o Eglwys Loegr. Prîs 3^d. — *Disferyn dewisol o Fel o'r Graig Crist*, Prîs 2^d. — *Gwaedd yng Nghymru yn Wnech pob Cydwybod*, gan Morgan Lloyd, o Wynedd, Prîs 2^d.

ydd:
hun,

gan
ron.
u, a
cwbl
awr,
dfori

ficr-
men.
dd y
ydd,
wyt
wir,
Grift

Ross,
Elw
d.

mddi-
sgry-
odaeth
s 6^d.
meg y
awyth-
wyth,
Llyfr
egeth,
rskine.
Ralph
n Cysi-
Crist
y Bre-
Loegr,
ris 2^d.
d, gan